

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. 1

Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ· Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ 2

ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν 3

Φαρὲς³ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ· Ἑσρώμ

δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁴ Ἀράμ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ 4

ἐγέννησεν τὸν Ναασσών·⁵ Ναασσών⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· Σαλμών δὲ 5

ἐγέννησεν τὸν Βοόζ⁶ ἐκ τῆς Ραχάβ· Βοόζ⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁷ ἐκ τῆς Ρούθ·⁸

Ὠβήδ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα. 6

¹ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² γενέσεις, εως, ἡ, origin, birth. ³ Φαρὲς, ό, Perez. ⁴ Ἀράμ, ό, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ό, Nahshon. ⁶ Βοόζ, ό, Boaz. ⁷ Ὠβήδ, ό, Obed. ⁸ Ρούθ, ἡ, Ruth.

Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα¹ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου·² Σολομῶν¹ δὲ 7
ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ·³ Ῥοβοάμ³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά· Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·⁴ 8
Ἰωράμ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν·⁵ Ὀζίας⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·⁶ Ἰωάθαμ⁶ 9
δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ·⁷ Ἀχαζ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν·⁸ Ἐζεκίας⁸ δὲ 10
ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ·⁹ Μανασσῆς⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών·¹⁰ Ἀμών¹⁰ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν·¹¹ Ἰωσίας¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν¹² καὶ τοὺς 11
ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας¹³ Βαβυλῶνος.¹⁴

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν¹³ Βαβυλῶνος,¹⁴ Ἰεχονίας¹² ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ·¹⁵ 12
Σαλαθιήλ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ· Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ· 13
Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακείμ·¹⁶ Ἐλιακείμ¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ·¹⁷ 14
Ἀζώρ¹⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδῶκ· Σαδῶκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ· Ἀχείμ δὲ

¹ Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ² Οὐρίας, ου, ὁ, Uriah. ³ Ῥοβοάμ, ὁ, Rehoboam. ⁴ Ἰωράμ, ὁ, Joram, Jehoram. ⁵ Ὀζίας, ου, ὁ, Uzziah. ⁶ Ἰωαθάμ, ὁ, Jotham. ⁷ Ἀχάζ, ὁ, Ahaz. ⁸ Ἐζεκίας, Hezekiah. ⁹ Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ¹⁰ Ἀμών, ὁ, Amon. ¹¹ Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ¹² Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ¹³ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ¹⁴ Βαβυλῶν, Babylon. ¹⁵ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ¹⁶ Ἐλιακείμ, ὁ, Eliakim. ¹⁷ Ἀζώρ, ὁ, Azor.

ἐγέννησεν τὸν Ἑλιοῦδ· Ἑλιοῦδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑλεάζαρ· Ἑλεάζαρ δὲ 15

ἐγέννησεν τὸν Ματθάν·¹ Ματθάν¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ 16

ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος

χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες·² καὶ ἀπὸ 17

Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος,⁴ γενεαὶ δεκατέσσαρες·² καὶ ἀπὸ τῆς

μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος⁴ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.²

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις⁵ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης⁶ γὰρ τῆς μητρὸς 18

αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν⁷ ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ⁸ ἔχουσα

ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτήν 19

παραδειγματίσαι,⁹ ἐβουλήθη λάθρα¹⁰ ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 20

¹ Ματθάν, ὁ, Matthan. ² δεκατέσσαρες, fourteen, 14. ³ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁴ Βαβυλῶν, Babylon. ⁵ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ⁶ μνηστεύω, ask in marriage. ⁷ πρὶν, before, formerly. ⁸ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁹ παραδειγματίζω, expose, make an example of. ¹⁰ λάθρα, secretly.

ἐνθυμηθέντος,¹ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ² ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ,
υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου: τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ
γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. Τέξεται³ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα 21
αὐτοῦ Ἰησοῦν: αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. 22
Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ
προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ἡ παρθένος⁴ ἐν γαστρὶ⁵ ἔξει καὶ τέξεται³ υἱόν, καὶ 23
καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ,⁶ ὃ ἐστιν μεθερμηνευόμενον,⁷ Μεθ'
ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεὶς⁸ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,⁹ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν¹⁰ 24
αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου: καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν 25
αὐτὴν ἕως οὔ ἔτεκεν³ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον:¹¹ καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα
αὐτοῦ Ἰησοῦν.

¹ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ² ὄναρ, τό, dream. ³ τίκτω, give birth to, bear. ⁴ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁵ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁶ Ἑμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ⁷ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ διεγείρω, arouse completely, stir up. ⁹ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁰ προστάσσω, command, order. ¹¹ πρωτότοκος, first-born.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ **2**
βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι² ἀπὸ ἀνατολῶν³ παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, **2**
Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁴ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁵
ἐν τῇ ἀνατολῇ,³ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ **3**
βασιλεὺς ἐταράχθη,⁶ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ: καὶ συναγαγὼν πάντας **4**
τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο⁷ παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ
χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας: οὕτως γὰρ **5**
γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, Καὶ σὺ Βηθλεέμ,¹ γῆ Ἰούδα,⁸ οὐδαμῶς⁹ ἐλαχίστη **6**
εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν¹¹ Ἰούδα:⁸ ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ
τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης, λάθρᾳ¹³ καλέσας τοὺς μάγους,² **7**
ἠκρίβωσεν¹⁴ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος.⁵ Καὶ πέμψας **8**
αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, Πορευθέντες ἀκριβῶς¹⁵ ἐξετάσατε¹⁶ περὶ τοῦ

¹ Βηθλεέμ, ἢ, Bethlehem. ² μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ³ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁴ τίκτω, give birth to, bear. ⁵ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ⁷ ἐπυνθάνομαι, inquire, ask. ⁸ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁹ οὐδαμῶς, by no means. ¹⁰ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹¹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹² ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹³ λάθρα, secretly. ¹⁴ ἀκριβόω, ascertain precisely. ¹⁵ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹⁶ ἐξετάζω, scrutinize, examine.

παιδίου: ἐπὶ¹ δὲ εὗρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καὶ γὰρ ἐλθὼν προσκυνήσω
 αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν: καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,² ὃν 9
 εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ,³ προῆγεν⁴ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω⁵ οὗ⁶ ἦν τὸ
 παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,² ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.⁷ Καὶ 10
 ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ
 πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς⁸ αὐτῶν
 προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,⁹ χρυσὸν¹⁰ καὶ λίβανον¹¹ καὶ σμύρναν.¹² Καὶ 12
 χρηματισθέντες¹³ κατ' ὄναρ¹⁴ μὴ ἀνακάμψαι¹⁵ πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ
 ἀνεχώρησαν¹⁶ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων¹⁶ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ¹⁴ τῷ 13
 Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ
 φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί: μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν

¹ ἐπὶ, when, as soon as. ² ἀστήρ, ος, ὁ, star. ³ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁴ προάγω, lead forth, go before. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ οὗ, where, when. ⁷ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁸ θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ⁹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁰ χρυσός, οὗ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹¹ λίβανος, ου, ὁ, (the) Lebanon, incense. ¹² σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ¹³ χρηματίζω, instruct, reveal. ¹⁴ ὄναρ, τό, dream. ¹⁵ ἀνακάμπτω, turn back, return. ¹⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw.

τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν 14
μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν¹ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς 15
τελευτῆς² Ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου,
λέγοντος, Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι 16
ἐνεπαίχθη³ ὑπὸ τῶν μάγων,⁴ ἐθυμώθη⁵ λίαν,⁶ καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν⁷ πάντας
τοὺς παῖδας⁸ τοὺς ἐν Βηθλεὲμ⁹ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις¹⁰ αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς¹¹
καὶ κατωτέρω,¹² κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν¹³ παρὰ τῶν μάγων.⁴ Τότε 17
ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερεμίου¹⁴ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ¹⁵ 18
ἠκούσθη, θρήνος¹⁶ καὶ κλαυθμὸς¹⁷ καὶ ὀδυρμὸς¹⁸ πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ
τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν. Τελευτήσαντος¹⁹ δὲ 19
τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ²⁰ φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ,
λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς 20

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² τελευτή, ἥς, ἡ, end, death. ³ ἐμπαίζω, mock. ⁴ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ⁵ θυμώω, provoke to anger. ⁶ λίαν, greatly, very. ⁷ ἀναιρέω, take up, kill. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ¹⁰ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ¹¹ διετής, two years old. ¹² κάτω, down, below. ¹³ ἀκριβόω, ascertain precisely. ¹⁴ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁵ Ῥαμᾶ, ἡ, Rama. ¹⁶ θρήνος, ου, ὁ, wailing, lamentation. ¹⁷ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁸ ὀδυρμός, οὔ, ὁ, lamentation, mourning. ¹⁹ τελευτάω, die, end. ²⁰ ὄναρ, τό, dream.

γῆν Ἰσραὴλ: τεθνήκασιν¹ γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ 21
 ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν
 Ἰσραὴλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος² βασιλεύει³ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ⁴ Ἡρώδου 22
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν: χρηματισθεὶς⁵ δὲ κατ' ὄναρ,⁶
 ἀνεχώρησεν⁷ εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν 23
 λεγομένην Ναζαρέτ:⁸ ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι
 Ναζωραῖος⁹ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,¹⁰ κηρύσσων ἐν τῇ 3
 ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε: ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν 2
 οὐρανῶν. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου¹¹ τοῦ προφήτου, λέγοντος, 3
 Φωνὴ βοῶντος¹² ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας¹³ ποιεῖτε
 τὰς τρίβους¹⁴ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα¹⁵ αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν¹⁶ 4

¹ θνήσκω, die, am dying. ² Ἀρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus. ³ βασιλεύω, reign, rule. ⁴ ἀντὶ, instead of, in place of. ⁵ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁶ ὄναρ, τό, dream. ⁷ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁸ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁰ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ¹¹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹² βοάω, cry aloud, shout. ¹³ εὐθύς, immediately, at once. ¹⁴ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ¹⁵ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁶ θρίξ, τριχός, ἡ, hair.

καμήλου,¹ καὶ ζώνην² δερματίνην³ περὶ τὴν ὀσφύν⁴ αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή⁵ αὐτοῦ
 ἦν ἀκρίδες⁶ καὶ μέλι⁷ ἄγριον.⁸ Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ 5
 πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος⁹ τοῦ Ἰορδάνου·¹⁰ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ 6
 Ἰορδάνῃ¹⁰ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹¹ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς 7
 τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων¹² ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα¹³ αὐτοῦ, εἶπεν
 αὐτοῖς, Γεννήματα¹⁴ ἐχιδνῶν,¹⁵ τίς ὑπέδειξεν¹⁶ ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης
 ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας·¹⁷ καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν 8
 ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν
 λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹⁸ πρὸς τὴν ρίζαν 10
 τῶν δένδρων κεῖται·²⁰ πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται²¹
 καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν·¹⁷ ὁ δὲ 11
 ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα

¹ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ² ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ³ δερμάτινος, leather, made of skin. ⁴ ὀσφύς, ὕος, ἡ, waist, hip. ⁵ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁶ ἀκρίς, ἴδος, ἡ, locust. ⁷ μέλι, ιτος, τό, honey. ⁸ ἄγριος, wild, savage. ⁹ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁰ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹¹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹² Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁴ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁵ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁶ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁷ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁸ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ¹⁹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ²⁰ κεῖμαι, lie, be laid. ²¹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ τὸ πτύον¹ ἐν τῇ χειρὶ 12
 αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ² τὴν ἄλωνα³ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον⁴ αὐτοῦ εἰς τὴν
 ἀποθήκην,⁵ τὸ δὲ ἄχυρον⁶ κατακαύσει⁷ πυρὶ ἀσβέστω.⁸

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην⁹ πρὸς τὸν 13
 Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν¹⁰ αὐτόν, λέγων, 14
 Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 15
 Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι· οὕτως¹¹ γὰρ πρέπει¹² ἐστὶν ἡμῖν
 πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς 16
 ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ, ἀνέωχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν
 τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὥσει¹³ περιστερὰν¹⁴ καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. 17
 Καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
 ἐν ᾧ εὐδόκησα.¹⁵

¹ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ² διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ³ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ⁴ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁵ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁶ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ⁷ κατακαίω, burn up, consume entirely. ⁸ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ⁹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁰ διακωλύω, prevent, obstinately prevent. ¹¹ οὕτως, thus, so. ¹² πρέπει, be clearly seen, be fitting. ¹³ ὥσει, like, about. ¹⁴ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁵ εὐδόκεω, think it good, be well pleased with.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη¹ εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ 4
διαβόλου. Καὶ νηστεύσας² ἡμέρας τεσσαράκοντα³ καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,³ 2
ὕστερον⁴ ἐπείνασεν.⁵ Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, 3
εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Γέγραπται, Οὐκ 4
ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ
στόματος θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ 5
ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁶ τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, 6
βάλε σεαυτὸν κάτω:⁷ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται⁸ περὶ
σοῦ: καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε, μήποτε προσκόψῃς⁹ πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.
Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ ἐκπειράσεις¹⁰ κύριον τὸν θεόν 7
σου. Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν¹¹ λίαν,¹² καὶ 8
δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ 9
λέγει αὐτῷ, Ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει 10

¹ ἀνάγω, lead up, restore. ² νηστεύω, fast. ³ τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁴ ὕστερον, lastly, afterward. ⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ⁶ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ⁷ κάτω, down, below. ⁸ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁹ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹⁰ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ¹¹ ὑψηλός, high, lofty. ¹² λίαν, greatly, very.

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ: γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν
σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.¹ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος: 11
καὶ ἰδού, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν² εἰς τὴν Γαλιλαίαν: καὶ 12
καταλιπὼν³ τὴν Ναζαρέτ,⁴ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναοὺμ⁵ τὴν
παραθαλασσίαν,⁶ ἐν ὁρίοις⁷ Ζαβουλὼν⁸ καὶ Νεφθαλείμ:⁹ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν 14
διὰ Ἡσαΐου¹⁰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Γῆ Ζαβουλὼν⁸ καὶ γῆ Νεφθαλείμ,⁹ 15
ὁδὸν θαλάσσης, πέραν¹¹ τοῦ Ἰορδάνου,¹² Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ 16
καθημένος ἐν σκότει εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ¹³
θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν¹⁴ αὐτοῖς.

¹ λατρεύω, serve, worship. ² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ³ καταλείπω, leave, leave behind. ⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁵ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ⁶ παραθαλάσσιος, by the sea. ⁷ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁸ Ζαβουλὼν, ὁ, Zebulun, Zebulun. ⁹ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ¹⁰ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹³ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁴ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε: ἤγγικεν γὰρ ἡ 17
βασίλεια τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σίμωνα 18
τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας
ἀμφίβληστρον² εἰς τὴν θάλασσαν: ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.³ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε⁴ 19
ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς³ ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ 20
δίκτυα⁵ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβάς⁶ ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, 21
Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου⁷ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ
μετὰ Ζεβεδαίου⁷ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας⁸ τὰ δίκτυα⁵ αὐτῶν: καὶ
ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν 22
ἠκολούθησαν αὐτῷ.

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ³ ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁶ προβαίνω, go forward, advance. ⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁸ καταρτίζω, mend, fit.

Καὶ περιῆγεν¹ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς 23
 αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν
 νόσον² καὶ πᾶσαν μαλακίαν³ ἐν τῷ λαῷ. Καὶ ἀπήλθεν ἡ ἀκοή⁴ αὐτοῦ εἰς ὅλην 24
 τὴν Συρίαν⁵· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς⁶ ἔχοντας, ποικίλαις⁷
 νόσοις² καὶ βασάνοις⁸ συνεχομένους,⁹ καὶ δαιμονιζομένους,¹⁰ καὶ
 σεληνιαζομένους,¹¹ καὶ παραλυτικούς¹²· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ 25
 ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως¹³ καὶ
 Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν¹⁴ τοῦ Ἰορδάνου.¹⁵

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ 5
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων, 2

¹ περιάγω, lead around, go about. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁴ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁵ Συρία, ας, ἡ, Syria. ⁶ κακῶς, badly, evilly. ⁷ ποικίλος, varied, manifold. ⁸ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ⁹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁰ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹¹ σεληνιαζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹² παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹³ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 3

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες:¹ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς:² ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν³ τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁴ καὶ διψῶντες⁵ τὴν δικαιοσύνην: ὅτι αὐτοὶ 6
χορτασθήσονται.⁶

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες:⁷ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. 7

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

¹ πενθέω, mourn, lament. ² πραῦς, gentle, mild. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ⁵ διψάω, thirst, thirst for. ⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁷ ἐλεήμων, merciful, sympathetic.

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί: ¹ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 10
οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ² ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν 11
ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ³ ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ⁴ ὅτι ὁ 12
μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς: οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς
πρὸ ὑμῶν.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας ⁵ τῆς γῆς: ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ⁵ μωρανθῇ, ⁶ ἐν τίνι ἀλισθήσεται; ⁷ Εἰς 13
οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ⁸ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. 14
Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου: οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ⁹ ἐπάνω ¹⁰ ὄρους
κειμένη: ¹¹ οὐδὲ καίουσιν ¹² λύχνον ¹³ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ¹⁴ ἀλλ' 15

¹ εἰρηνοποιός, ου, ὁ, making peace, pacific. ² ὀνειδίζω, reproach, revile. ³ ψεύδομαι, lie. ⁴ ἀγαλλιᾶμαι, rejoice, am full of joy. ⁵ ἅλας, ατος, τό, salt. ⁶ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ⁷ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁸ καταπατέω, trample under foot. ⁹ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ¹¹ κείμαι, lie, be laid. ¹² καίω, burn, ignite. ¹³ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁴ μόδιος, ου, ὁ, dry measure.

ἐπὶ τὴν λυχνίαν,¹ καὶ λάμπει² πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω² τὸ φῶς 16

ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ
δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε³ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι⁴ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας: οὐκ ἦλθον 17

καταλῦσαι⁴ ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς 18

καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα⁵ ἐν ἧ μία κεραία⁶ οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα

γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁷ καὶ 19

διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος⁷ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν

οὐρανῶν: ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ

τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν 20

πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν

τῶν οὐρανῶν.

¹ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ² λάμπω, shine. ³ νομίζω, suppose, think. ⁴ καταλύω, destroy, lodge. ⁵ ἰῶτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ⁶ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ⁷ ἐλάχιστος, least, smallest.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐ φονεύσεις·² ὃς δ' ἂν φονεύσῃ,² ἔνοχος³ 21
 ἔσται τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος⁴ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ⁵ 22
 ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ῥακά,⁶ ἔνοχος³ ἔσται
 τῷ συνεδρίῳ·⁷ ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,⁸ ἔνοχος³ ἔσται εἰς τὴν γέενναν⁹ τοῦ πυρός. 23
 Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν¹⁰ σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,¹¹ καὶ ἐκεῖ μνησθῇς¹²
 ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹⁰ σου ἔμπροσθεν τοῦ 24
 θυσιαστηρίου,¹¹ καὶ ὑπάγε, πρῶτον διαλλάγηθι¹³ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε
 ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν¹⁰ σου. Ἵσθι εὐνοῶν¹⁴ τῷ ἀντιδίκῳ¹⁵ σου ταχύ,¹⁶ ἕως 25
 ὅτου¹⁷ εἴ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος¹⁵ τῷ κριτῇ,¹⁸ καὶ
 ὁ κριτὴς¹⁸ σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ,¹⁹ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, 26
 οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.²⁰

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² φονεύω, kill, murder. ³ ἔνοχος, involved in, liable. ⁴ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁵ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ⁶ ῥακά, empty-headed fool, empty. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ μωρός, foolish, stupid. ⁹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹² μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹³ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ¹⁴ εὐνοέω, think kindly of, make friends. ¹⁵ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹⁶ ταχύ, quickly, speedily. ¹⁷ ὅτου, until. ¹⁸ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ²⁰ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny).

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις:¹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων 27

γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι² αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν¹ αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε³ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: 29

συμφέρει⁴ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου

βληθῇ εἰς γέενναν.⁵ Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον⁶ αὐτὴν καὶ 30

βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει⁴ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον

τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.⁵ Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα 31

αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον:⁷ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 32

γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτός⁸ λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι:⁹ καὶ ὃς ἐὰν

ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχᾶται.⁹

¹ μοιχεύω, commit adultery. ² ἐπιθυμέω, desire, long for. ³ ἐξαιρέω, take out, deliver. ⁴ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁵ γέεννα, ης, ἥ, gehenna, Gehenna. ⁶ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁷ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁸ παρεκτός, except for, apart from. ⁹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery.

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐκ ἐπιορκήσεις,² ἀποδώσεις δὲ τῷ 33
κυρίῳ τοὺς ὅρκους³ σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως:⁴ μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, 34
ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ: μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν⁵ ἐστὶν τῶν ποδῶν 35
αὐτοῦ: μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως: μήτε ἐν 36
τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα⁶ λευκὴν ἢ μέλαιναν⁷ ποιῆσαι.
Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ: τὸ δὲ περισσὸν⁸ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ 37
ἐστίν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ⁹ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα¹⁰ ἀντὶ⁹ ὀδόντος:¹⁰ 38
ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι¹¹ τῷ πονηρῷ: ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει¹² ἐπὶ τὴν
δεξιὰν σιαγόνα,¹³ στρέψον¹⁴ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην: καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι 40
καὶ τὸν χιτῶνά¹⁵ σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον: καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει 41
μίλιον¹⁷ ἔν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου: καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ 42

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² ἐπιορκέω, swear falsely, make a false vow. ³ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁴ ὅλως, altogether, completely. ⁵ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁶ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁷ μέλας, black, ink. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁰ ὀδός, ὁ, tooth. ¹¹ ἀντίστημι, resist, oppose. ¹² ῥαπίζω, slap, strike. ¹³ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹⁴ στρέφω, turn, am converted. ¹⁵ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁶ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹⁷ μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile.

σοῦ δανείσασθαι¹ μὴ ἀποστραφῆς.²

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον³ σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν 43

σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς 44

καταρωμένους⁴ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ

τῶν ἐπηρεάζοντων⁵ ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς: ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς 45

ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει⁶ ἐπὶ πονηροὺς καὶ

ἀγαθούς, καὶ βρέχει⁷ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.⁸ Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς 46

ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι⁹ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; 47

Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν¹⁰ ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ

τελῶναι⁹ οὕτως ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι,¹¹ ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ 48

ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός¹¹ ἐστιν.

¹ δανείζω, lend, borrow. ² ἀποστρέφω, turn away, turn back. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ καταράομαι, curse. ⁵ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ⁶ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁷ βρέχω, send rain, rain. ⁸ ἄδικος, unjust, unrighteous. ⁹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁰ περισσός, excessive, abundant. ¹¹ τέλειος, complete, perfect.

Προσέχετε¹ τὴν ἐλεημοσύνην² ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς **6**

τὸ θεαθῆναι³ αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε,⁴ μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,² μὴ σαλπίσσης⁵ ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ **2**

ὑποκριταὶ⁶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,⁷ ὅπως δοξασθῶσιν

ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν⁸ τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ **3**

ποιοῦντος ἐλεημοσύνην,² μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά⁹ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως **4**

ἡ σου ἡ ἐλεημοσύνη² ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁰· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ

αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹¹

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ³ θεάομαι, look at, behold. ⁴ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁵ σαλπίζω, sound a trumpet. ⁶ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁷ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ⁸ ἀπέχω, received, obtain. ⁹ ἀριστερός, left, on the left. ¹⁰ κρυπτός, hidden, secret. ¹¹ φανερός, manifest, apparent.

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔση ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,¹ ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς 5
συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις² τῶν πλατειῶν³ ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως
ἂν φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις: ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁴ τὸν μισθὸν αὐτῶν.
Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν⁵ σου, καὶ κλείσας⁶ τὴν θύραν 6
σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ:⁷ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν
τῷ κρυπτῷ⁷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁸ Προσευχόμενοι δὲ μὴ 7
βαττολογήσητε,⁹ ὥσπερ οἱ ἐθνικοί:¹⁰ δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹¹ αὐτῶν
εἰσακουσθήσονται.¹² Μὴ οὖν ὁμοιωθῇτε¹³ αὐτοῖς: οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν 8
χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς: 9
Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία 10
σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν 11
τὸν ἐπιούσιον¹⁴ δὸς ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα¹⁵ ἡμῶν, ὡς καὶ 12

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ³ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁶ κλείω, shut, shut up. ⁷ κρυπτός, hidden, secret. ⁸ φανερός, manifest, apparent. ⁹ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ¹⁰ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹¹ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ¹² εἰσακούω, listen, hear. ¹³ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁴ ἐπιούσιος, for today, daily. ¹⁵ ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed.

ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις¹ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς² ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,³ 13
 ἀλλὰ ῥῦσαι⁴ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις
 καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 14
 παραπτώματα⁵ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος·⁶ ἐὰν δὲ μὴ 15
 ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα⁵ αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ
 παραπτώματα⁵ ὑμῶν.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,⁷ μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ⁸ σκυθρωποί·⁹ ἀφανίζουσιν¹⁰ 16
 γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες·⁷ ἀμήν
 λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹¹ τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων⁷ ἄλειψαί¹² σου 17
 τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,¹³ ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις 18
 νηστεύων,⁷ ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ·¹⁴ καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων
 ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁴ ἀποδώσει σοι.

¹ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ² εἰσφέρω, carry inward, bring in. ³ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁴ ῥύομαι, rescue, save. ⁵ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁶ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁷ νηστεύω, fast. ⁸ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁹ σκυθρωπός, sad, gloomy. ¹⁰ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ¹¹ ἀπέχω, received, obtain. ¹² ἀλείφω, anoint. ¹³ νίπτω, wash. ¹⁴ κρυπτός, hidden, secret.

Μὴ θησαυρίζετε¹ ὑμῖν θησαυροὺς² ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς³ καὶ βρώσις⁴ ἀφανίζει,⁵ 19
καὶ ὅπου κλέπται⁶ διορύσσουσιν⁷ καὶ κλέπτουσιν·⁸ θησαυρίζετε¹ δὲ ὑμῖν 20
θησαυροὺς² ἐν οὐρανῳ, ὅπου οὔτε σῆς³ οὔτε βρώσις⁴ ἀφανίζει,⁵ καὶ ὅπου
κλέπται⁶ οὐ διορύσσουσιν⁷ οὐδὲ κλέπτουσιν.⁸ Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς² 21
ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν. Ὁ λύχνος⁹ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· 22
ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς¹⁰ ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν¹¹ ἔσται· ἐὰν δὲ 23
ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν¹² ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; Οὐδεὶς δύναται δυσὶν κυρίοις 24
δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,¹³
καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.¹⁴ Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.¹⁵ Διὰ 25
τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε¹⁶ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε· μηδὲ
τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς τροφῆς,¹⁷ καὶ τὸ

¹ θησαυρίζω, lay up, store up. ² θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ³ σῆς, σητός, ὁ, moth. ⁴ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ⁵ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ⁶ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ⁷ διορύσσω, break through, break in. ⁸ κλέπτω, steal. ⁹ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ¹⁰ ἀπλοῦς, simple, single. ¹¹ φωτεινός, bright, full of light. ¹² σκοτεινός, dark, full of darkness. ¹³ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ¹⁴ καταφρονέω, think little of, despise. ¹⁵ μαμωνᾶς, ἁ, ὁ, riches, mammon. ¹⁶ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁷ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment.

σῶμα τοῦ ἐνδύματος;¹ Ἐμβλέψατε² εἰς τὰ πετεινὰ³ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ 26
 σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,⁴ οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,⁵ καὶ ὁ πατὴρ
 ὑμῶν ὁ οὐράνιος⁶ τρέφει⁷ αὐτά: οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε⁸ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ 27
 ὑμῶν μεριμνῶν⁹ δύναται προσθεῖναι¹⁰ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹¹ αὐτοῦ πῆχυν¹² ἕνα; Καὶ 28
 περὶ ἐνδύματος¹ τί μεριμνᾶτε;⁹ Καταμάθετε¹³ τὰ κρίνα¹⁴ τοῦ ἀγροῦ, πῶς
 αὐξάνει:¹⁵ οὐ κοπιᾷ,¹⁶ οὐδὲ νήθει:¹⁷ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν¹⁸ ἐν πάσῃ τῇ 29
 δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο¹⁹ ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον²⁰ τοῦ ἀγροῦ, σήμερον 30
 ὄντα, καὶ αὔριον²¹ εἰς κλίβανον²² βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,²³ οὐ
 πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;²⁴ Μὴ οὖν μεριμνήσητε,⁹ λέγοντες, Τί 31
 φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα;¹⁹ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη 32
 ἐπιζητεῖ:²⁵ οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος⁶ ὅτι χρήζετε²⁶ τούτων ἀπάντων. 33
 Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ

¹ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁴ θερίζω, reap, gather. ⁵ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁶ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁷ τρέφω, make to grow, nourish. ⁸ διαφέρω, differ, carry through. ⁹ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁰ προστίθμι, add, add to. ¹¹ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹² πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹³ καταμανθάνω, observe (well), learn. ¹⁴ κρίνον, ου, τό, lily. ¹⁵ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁶ κοπιᾷ, toil, labor. ¹⁷ νήθω, spin. ¹⁸ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁹ περιβάλλω, put around, clothe. ²⁰ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²¹ αὔριον, tomorrow. ²² κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²³ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁴ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁵ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²⁶ χρήζω, need, have need of.

ταῦτα πάντα προστεθήσεται¹ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε² εἰς τὴν αὔριον·³ ἢ 34
 γὰρ αὔριον³ μεριμνήσει² τὰ ἐαυτῆς. Ἀρκετὸν⁴ τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία⁵ αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ 7
 μέτρῳ⁶ μετρεῖτε,⁷ μετρηθήσεται⁷ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος⁸ τὸ ἐν τῷ 3
 ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν⁹ οὐ κατανοεῖς;¹⁰ 4
 Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος⁸ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου·
 καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς⁹ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτά,¹¹ ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν⁹ 5
 ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις¹² ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος⁸ ἐκ τοῦ
 ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

¹ προστίθῃμι, add, add to. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ αὔριον, tomorrow. ⁴ ἀρκετός, sufficient, enough. ⁵ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ⁶ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁷ μετρέω, measure, estimate. ⁸ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ⁹ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹⁰ κατανοέω, observe, understand. ¹¹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² διαβλέπω, see clearly, look intently.

Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν·¹ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας² ὑμῶν ἔμπροσθεν 6
τῶν χοίρων,³ μήποτε καταπατήσωσιν⁴ αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ
στραφέντες⁵ ῥήξωσιν⁶ ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε· κρούετε,⁷ καὶ ἀνοιγήσεται 7
ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι⁷ 8
ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, 9
μὴ λίθον ἐπιδώσει⁸ αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν⁹ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν¹⁰ ἐπιδώσει⁸ αὐτῷ; Εἰ 10
οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα¹¹ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν
αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως¹² καὶ 12
ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

¹ κύων, ος, ὁ, dog. ² μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁴ καταπατέω, trample under foot. ⁵ στρέφω, turn, am converted. ⁶ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁷ κρούω, knock, strike. ⁸ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ⁹ ἰχθύς, υος, ὁ, fish. ¹⁰ ὄφης, εως, ὁ, snake, serpent. ¹¹ δόμα, τος, τό, present, gift. ¹² οὕτως, thus, so.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς¹ πύλης·² ὅτι πλατεῖα³ ἡ πύλη,² καὶ εὐρύχωρος⁴ ἡ ὁδὸς ἡ¹³
 ἀπάγουσα⁵ εἰς τὴν ἀπώλειαν,⁶ καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· τί¹⁴
 στενὴ¹ ἡ πύλη,² καὶ τεθλιμμένη⁷ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁵ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι
 εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

Προσέχετε⁸ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,⁹ οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν¹⁵
 ἐνδύμασιν¹⁰ προβάτων, ἔσωθεν¹¹ δέ εἰσιν λύκοι¹² ἄρπαγες.¹³ Ἀπὸ τῶν καρπῶν¹⁶
 αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· μήτι¹⁴ συλλέγουσιν¹⁵ ἀπὸ ἀκανθῶν¹⁶ σταφυλὴν,¹⁷ ἢ
 ἀπὸ τριβόλων¹⁸ σῦκα;¹⁹ Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ¹⁷
 δὲ σαπρὸν²⁰ δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν¹⁸
 καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν²⁰ καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν¹⁹
 δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται²¹ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα γε²²²⁰

¹ στενός, narrow. ² πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ³ πλατύς, broad, street. ⁴ εὐρύχωρος, broad, spacious. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ⁷ θλίβω, press, oppress. ⁸ προσέχω, take head of, attend to. ⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ¹⁰ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹¹ ἔσωθεν, from within, within. ¹² λύκος, ου, ό, wolf, jackal. ¹³ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁵ συλλέγω, collect, gather. ¹⁶ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁷ σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹⁸ τρίβολος, ου, ό, thistle, briar. ¹⁹ σῦκον, ου, τό, fig. ²⁰ σαπρός, rotten, worthless. ²¹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²² γέ, indeed, at least.

ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, 21
κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα
τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, 22
Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια
ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε 23
ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε¹ ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε² ἀπ' ἐμοῦ οἱ
ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.³ Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ 24
ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω⁴ αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ,⁵ ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν·⁶ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ⁷ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁸ καὶ 25
ἔπνευσαν⁹ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον¹⁰ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν·
τεθεμελίωτο¹¹ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.⁶ Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους 26
καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται⁴ ἀνδρὶ μωρῷ,¹² ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον·¹³ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ⁷ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁸ καὶ 27

¹ οὐδέποτε, never. ² ἀποχωρέω, go away, depart. ³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁴ ὁμοιώω, make like, liken. ⁵ φρόνιμος, prudent, wise. ⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁷ βροχή, ης, ἡ, rain, heavy rain. ⁸ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ⁹ πνέω, blow. ¹⁰ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹¹ θεμελιόω, lay a foundation, found. ¹² μωρός, foolish, stupid. ¹³ ἄμμος, ου, ἡ, sand.

ἔπνευσαν¹ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν² τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν: καὶ ἦν ἡ
πτῶσις³ αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν⁴ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο⁵ οἱ 28
ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ: ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ 29
ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί: καὶ ἰδοὺ, 8
λεπρός⁶ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με
καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας⁷ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θέλω, 3
καθαρίσθῃ. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα.⁸ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 4
Ὅρα μηδενὶ εἰπῆς: ἀλλὰ ὑπάγε, σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ
δῶρον⁹ ὃ προσέταξεν¹⁰ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον¹¹ αὐτοῖς.

¹ πνέω, blow. ² προσκόπτω, strike against, stumble. ³ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ⁴ συντελέω, complete, accomplish. ⁵ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁶ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁰ προστάσσω, command, order. ¹¹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοῦμ,¹ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος² 5
 παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς³ μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ 6
 παραλυτικός,⁴ δεινῶς⁵ βασανιζόμενος.⁶ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ἐλθὼν 7
 θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος² ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς 8
 ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην⁷ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς³
 μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· 9
 καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ
 τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, 10
 καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην⁸
 πίστιν εὔρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν⁹ καὶ δυσμῶν¹⁰ ἔξουσιν, 11
 καὶ ἀνακλιθήσονται¹¹ μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
 οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·¹² 12
 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹³ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁴ τῶν ὀδόντων.¹⁵ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ 13

¹ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ² ἑκατοντάρχης, centurion. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ δεινῶς, terribly, vehemently. ⁶ βασανίζω, torment, torture. ⁷ στέγη, ἡ, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁸ τοσοῦτος, so great, so much. ⁹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁰ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹² ἐξώτερος, outer, outside. ¹³ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁴ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁵ ὀδούς, ὁ, tooth.

ἐκατοντάρχη,¹ Ὑπαγε, καὶ ὥς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. Καὶ ἰάθη ὁ παῖς²
αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν³ αὐτοῦ 14
βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,⁴ καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν 15
ὁ πυρετός⁵· καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. Ὁψίας⁶ δὲ γενομένης προσήνεγκαν 16
αὐτῷ δαιμονιζομένους⁷ πολλούς· καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας
τοὺς κακῶς⁸ ἔχοντας ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁹ τοῦ 17
προφήτου, λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας¹⁰ ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους¹¹
ἐβάστασεν.

¹ ἐκατοντάρχης, centurion. ² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ³ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁴ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁵ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ⁶ ὄψιος, late. ⁷ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁰ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹¹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.¹ 18

Καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου

ἂν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες² φωλεοὺς³ ἔχουσιν, καὶ τὰ 20

πετεινὰ⁴ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις·⁵ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ

τὴν κεφαλὴν κλίνει.⁶ Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, 21

ἐπίτρεψόν⁷ μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι⁸ τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 22

εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι⁸ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

Καὶ ἐμβάντι⁹ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδού, 23

σεισμὸς¹⁰ μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι¹¹ ὑπὸ

τῶν κυμάτων·¹² αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.¹³ Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν 25

αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί 26

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² ἀλώπηξ, εκος, ή, fox. ³ φωλεός, ου, ό, den, hole. ⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁵ κατασκήνωσις, εως, ή, place to live, nest. ⁶ κλίνω, cause to bend, bow. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ θάπτω, bury. ⁹ ἐμβαίνω, embark. ¹⁰ σεισμός, ου, ό, earthquake, storm. ¹¹ καλύπτω, cover, veil. ¹² κύμα, τος, τό, wave. ¹³ καθεύδω, sleep. ¹⁴ δειλός, cowardly, timid.

ἐστε, ὀλιγόπιστοι;¹ Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ
ἐγένετο γαλήνη² μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός³ 27
ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν⁵ εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν,⁶ ὑπήντησαν⁷ 28
αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι⁸ ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ⁹ λίαν,¹⁰ ὥστε
μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης: καὶ ἰδού, ἔκραξαν λέγοντες, Τί 29
ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι¹¹ ἡμᾶς; 30
Ἦν δὲ μακρὰν¹² ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη¹³ χοίρων¹⁴ πολλῶν βοσκομένη.¹⁵ Οἱ δὲ 31
δαίμονες¹⁶ παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον¹⁷ ἡμῖν
ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην¹³ τῶν χοίρων.¹⁴ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ 32
ἐξελθόντες ἀπήλθον εἰς τὴν ἀγέλην¹³ τῶν χοίρων:¹⁴ καὶ ἰδού, ὥρμησεν¹⁸ πᾶσα ἡ
ἀγέλη¹³ τῶν χοίρων¹⁴ κατὰ τοῦ κρημνοῦ¹⁹ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν

¹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ² γαλήνη, ης, ἡ, calm. ³ ποταπός, what kind of? what type of? ⁴ ὑπακούω, obey, listen. ⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁶ Γεργεσηνός, from Gerasene. ⁷ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁸ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁹ χαλεπός, hard, difficult. ¹⁰ λίαν, greatly, very. ¹¹ βασανίζω, torment, torture. ¹² μακράν, far away. ¹³ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ¹⁴ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁵ βόσκω, feed. ¹⁶ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ¹⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁸ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹⁹ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff.

τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ βόσκοντες¹ ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν 33
 ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.² Καὶ ἰδού, πᾶσα ἡ πόλις 34
 ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν³ τῷ Ἰησοῦ: καὶ ἰδόντες αὐτόν, παρεκάλεσαν ὅπως
 μεταβῇ⁴ ἀπὸ τῶν ὁρίων⁵ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς⁶ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν⁷ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ ἰδού, 9
 προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν⁸ ἐπὶ κλίνης⁹ βεβλημένον: καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς
 τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,⁸ Θάρσει,¹⁰ τέκνον: ἀφέωνταί σοι αἱ
 ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδού, τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος 3
 βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις¹¹ αὐτῶν εἶπεν, Ἵνα τί ὑμεῖς 4
 ἐνθυμεῖσθε¹² πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γὰρ ἐστὶν εὐκοπώτερον,¹³ εἰπεῖν, 5
 Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι: ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῇτε, ὅτι 6
 ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει

¹ βόσκω, feed. ² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ³ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁶ ἐμβαίνω, embark. ⁷ διαπεράω, cross over, pass through. ⁸ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁹ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁰ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹¹ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ¹² ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ¹³ εὐκοπώτερον, easier.

τῷ παραλυτικῷ¹ – Ἐγερθεῖς ἄρόν σου τὴν κλίνην,² καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου.

Καὶ ἐγερθεῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ⁷
ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

Καὶ παράγων³ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁴ ⁹
Ματθαῖον⁵ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς
ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁶ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ, πολλοὶ τελῶναι⁷ καὶ ¹⁰
ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο⁸ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ ¹¹
ιδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν⁷ καὶ
ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ ¹²
χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ,⁹ ἀλλ' οἱ κακῶς¹⁰ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ ¹³

¹ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ² κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ³ παράγω, pass by, depart. ⁴ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁵ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁷ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁸ συνανέκειμαι, recline at table with. ⁹ ἰατρός, οὐ, ὁ, physician. ¹⁰ κακῶς, badly, evilly.

μάθετε τί ἐστίν, ὥς ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους,
ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.¹

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ 14
Φαρισαῖοι νηστεύομεν² πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;² Καὶ εἶπεν 15
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος³ πενθεῖν,⁴ ἐφ' ὅσον μετ'
αὐτῶν ἐστὶν ὁ νυμφίος;⁵ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁶ ἀπ' αὐτῶν ὁ
νυμφίος,⁵ καὶ τότε νηστεύσουσιν.² Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει⁷ ἐπίβλημα⁸ ῥάκους⁹ 16
ἀγνάφου¹⁰ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·¹¹ αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα¹² αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου,
καὶ χειρόν¹³ σχίσμα¹⁴ γίνεται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον¹⁵ εἰς ἀσκοὺς¹⁶ 17
παλαιούς·¹¹ εἰ δὲ μήγε,¹⁷ ῥήγνυνται¹⁸ οἱ ἀσκοί,¹⁶ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ
ἀπολοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον¹⁵ εἰς ἀσκοὺς¹⁶ καινοὺς, καὶ ἀμφοτέροι¹⁹
συντηροῦνται.²⁰

¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ² νηστεύω, fast. ³ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁴ πενθέω, mourn, lament. ⁵ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁶ ἀπαίρω, take away, depart. ⁷ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁸ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁹ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ¹⁰ ἀγναφος, new, unshrunk. ¹¹ παλαιός, old, ancient. ¹² πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹³ χείρων, worse. ¹⁴ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁵ νέος, new, young. ¹⁶ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁷ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁹ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²⁰ συντηρέω, preserve, treasure.

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοῦ, ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων 18
 ὅτι Ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν.¹ ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ’
 αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ 19
 αὐτοῦ. Καὶ ἰδοῦ, γυνὴ αἰμορροοῦσα² δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὀπισθεν,³ 20
 ἤψατο τοῦ κρασπέδου⁴ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον 21
 ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν 22
 αὐτὴν εἶπεν, Θάρσει,⁵ θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ
 ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ 23
 ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς⁶ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,⁷ λέγει αὐτοῖς, Ἀναχωρεῖτε·⁸ 24
 οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον,⁹ ἀλλὰ καθεύδει.¹⁰ Καὶ κατεγέλων¹¹ αὐτοῦ. Ὅτε 25
 δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ
 κοράσιον.⁹ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη¹² αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. 26

¹ τελευτάω, die, end. ² αἰμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ³ ὀπισθεν, behind, after. ⁴ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁵ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁶ αὐλητής, ου, ό, flute player, pipe player. ⁷ θορυβέω, make a commotion, agitate. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹⁰ καθεύδω, sleep. ¹¹ καταγελάω, deride, ridicule. ¹² φήμη, ης, ή, report, news.

Καὶ παράγοντι¹ ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, κράζοντες καὶ 27
λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον 28
αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο
ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, κύριε. Τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, 29
λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ 30
ὀφθαλμοί· καὶ ἐνεβριμήσατο² αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς
γινωσκέτω. Οἱ δὲ ἐξεληθόντες διεφήμισαν³ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. 31

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν⁴ 32
δαιμονιζόμενον.⁵ Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός·⁴ καὶ 33
ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε⁶ ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. Οἱ δὲ 34
Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

¹παράγω, pass by, depart. ²ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ³διαφημίζω, spread abroad, report. ⁴κωφός, deaf, dumb. ⁵δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶οὐδέποτε, never.

Καὶ περιῆγεν¹ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς 35
συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων
πᾶσαν νόσον² καὶ πᾶσαν μαλακίαν³ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, 36
ἐσπλαγχνίσθη⁴ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι⁵ καὶ ἐρριμμένοι⁶ ὡσεὶ⁷
πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.⁸ Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς 37
πολύς, οἱ δὲ ἐργάται¹⁰ ὀλίγοι· δεήθητε¹¹ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,⁹ ὅπως 38
ἐκβάλῃ ἐργάτας¹⁰ εἰς τὸν θερισμὸν⁹ αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν 10
πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον²
καὶ πᾶσαν μαλακίαν.³

¹ περιάγω, lead around, go about. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ σκύλλω, trouble, bother. ⁶ ρίπτω, throw, cast. ⁷ ὡσεὶ, like, about. ⁸ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁹ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁰ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹¹ δέομαι, ask, request.

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος ²
 Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας ¹ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου, ² καὶ
 Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Φίλιππος, καὶ Βαρθολομαῖος: ³ Θωμᾶς, ⁴ καὶ ³
 Ματθαῖος ⁵ ὁ τελώνης: ⁶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου, ⁷ καὶ Λεββαῖος ⁸ ὁ ἐπικληθεὶς
 Θαδδαῖος: ⁹ Σίμων ὁ Κανανίτης, ¹⁰ καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης ¹¹ ὁ καὶ παραδοὺς ⁴
 αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων, Εἰς ὁδὸν ⁵
 ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν ¹² μὴ εἰσέλθῃτε: πορεύεσθε δὲ ⁶
 μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Πορευόμενοι δὲ ⁷
 κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας ⁸
 θεραπεύετε, λεπροὺς ¹³ καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε: δωρεὰν ¹⁴ ἐλάβετε,
 δωρεὰν ¹⁴ δότε. Μὴ κτήσῃσθε ¹⁵ χρυσόν, ¹⁶ μηδὲ ἄργυρον, ¹⁷ μηδὲ χαλκὸν ¹⁸ εἰς τὰς ⁹

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ³ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁴ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁵ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁸ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbaeus. ⁹ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹⁰ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹¹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹² Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹³ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁴ δωρεάν, without cost, without cause. ¹⁵ κτάσμαι, acquire, win. ¹⁶ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹⁷ ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ¹⁸ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze.

ζώνας¹ ὑμῶν, μὴ πήραν² εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,³ μηδὲ ὑποδήματα,⁴ μηδὲ 10
 ῥάβδους·⁵ ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης⁶ τῆς τροφῆς⁷ αὐτοῦ ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ 11
 κώμην εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε⁸ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν· κακεῖ⁹ μείνατε, ἕως ἂν
 ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἢ 12
 οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ἡ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν
 πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς 14
 λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε¹⁰ τὸν
 κονιορτὸν¹¹ τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον¹² ἔσται γῇ 15
 Σοδόμων¹³ καὶ Γομόρρων¹⁴ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἴδού, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·¹⁵ γίνεσθε οὖν φρόνιμοι¹⁶ 16
 ὡς οἱ ὄφεις,¹⁷ καὶ ἀκέραιοι¹⁸ ὡς αἱ περιστεραί.¹⁹ Προσέχετε²⁰ δὲ ἀπὸ τῶν 17
 ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,²¹ καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς

¹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ³ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁴ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁵ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁸ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ⁹ κακεῖ, and there. ¹⁰ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ¹¹ κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ¹² ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹³ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁴ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ¹⁵ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁶ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁷ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁸ ἀκέραιος, unmixed, pure. ¹⁹ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ²⁰ προσέχω, take head of, attend to. ²¹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin.

αὐτῶν μαστιγώσουσιν¹ ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας² δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε 18
ἐνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον³ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν 19
ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε⁴ πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ
ᾧρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς 20
ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ 21
πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται⁵ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,⁶ καὶ θανατώσουσιν⁷
αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας⁸ 22
εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, 23
φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ
Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

¹ μαστιγῶω, whip, lash. ² ἡγεμῶν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ³ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁴ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁵ ἐπανίστημι, rise up against. ⁶ γονεὺς, ἕως, ὁ, parent. ⁷ θανατόω, put to death, subdue. ⁸ ὑπομένω, tarry, endure.

Οὐκ ἔστιν μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. 24

Ἀρκετὸν¹ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ
κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην² Βεελζεβοῦλ³ ἐκάλεσαν, πόσω μᾶλλον τοὺς
οἰκειακοὺς⁴ αὐτοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς: οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον⁵ 26
ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν⁶ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ 27
σκοτίᾳ,⁷ εἶπατε ἐν τῷ φωτί: καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν
δωμάτων.⁸ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ 28
δυναμένων ἀποκτείνειν: φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν
καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.⁹ Οὐχὶ δύο στρουθία¹⁰ ἀσσαρίου¹¹ πωλεῖται;¹² 29
Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ¹³ τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ 30
αἱ τρίχες¹⁴ τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι¹⁵ εἰσίν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε: πολλῶν 31
στρουθίων¹⁰ διαφέρετε¹⁶ ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν 32

¹ ἀρκετός, sufficient, enough. ² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ³ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁴ οἰκειακός, one of a family. ⁵ καλύπτω, cover, veil. ⁶ κρυπτός, hidden, secret. ⁷ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁸ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁹ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ¹¹ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ¹² πωλέω, sell. ¹³ ἄνευ, without (gen). ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ ἀριθμέω, number, count. ¹⁶ διαφέρω, differ, carry through.

τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν
οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι 33
αὐτὸν καὶ ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, 34
ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι² ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ 35
θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην³ κατὰ τῆς πενθεράς⁴ αὐτῆς· καὶ 36
ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ⁵ αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, 37
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
καὶ ὁ οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν 38
μου ἄξιος. Ὁ εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν 39
ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν.

¹νομίζω, suppose, think. ²διχάζω, divide in two, set at variance. ³νύμφη, ης, ἥ, bride, young woman. ⁴πενθερά, ἄς, ἥ, mother-in-law. ⁵οἰκειακός, one of a family.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. 40

Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ 41

δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. Καὶ ὅς ἐάν 42

ποτίσῃ¹ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ² μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ,

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσων³ τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, **11**

μετέβη⁴ ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ⁵ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν 2

μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;⁶ Καὶ 3

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ὅ ἀκούετε

καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ⁷ περιπατοῦσιν, λεπροὶ⁸ 5

¹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ² ψυχρός, cold, cold hearted. ³ διατάσσω, command, give orders to. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ δεσμωτήριον, οὐ, τό, prison, jail. ⁶ προσδοκάω, wait for, look for. ⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁸ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous.

καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ¹ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ
 εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ 6
 πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξήλθετε
 εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;² Κάλαμον³ ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;⁴ Ἀλλὰ τί 8
 ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς⁵ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;⁶ Ἰδοὺ, οἱ τὰ
 μαλακὰ⁵ φοροῦντες⁷ ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων⁸ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν 9
 ; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον⁹ προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν 10
 περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου,
 ὃς κατασκευάσει¹⁰ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ 11
 ἐγγίγερται ἐν γεννητοῖς¹¹ γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ;¹² ὁ δὲ
 μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Ἀπὸ δὲ τῶν 12
 ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ¹² ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,¹³
 καὶ βιασται¹⁴ ἀρπάζουσιν¹⁵ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως 13

¹ κωφός, deaf, dumb. ² θεάομαι, look at, behold. ³ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁴ σαλεύω, shake, excite. ⁵ μαλακός, soft, effeminate. ⁶ ἡμφιέννυμι, clothe, dress. ⁷ φορέω, wear, bear. ⁸ βασιλῆος, kingly, royal. ⁹ περισσός, excessive, abundant. ¹⁰ κατασκευάζω, prepare, build. ¹¹ γεννητός, born, begotten. ¹² βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹³ βιάζω, use force, violence. ¹⁴ βιαστής, οὔ, ὁ, violent man, forceful. ¹⁵ ἀρπάζω, seize, snatch.

Ἰωάννου προεφήτευσαν: καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων 14
 ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίνι δὲ ὁμοιώσω¹ τὴν γενεὰν ταύτην; 15
 Ὅμοία ἐστὶν παιδίοις ἐν ἀγοραῖς² καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν³ τοῖς ἐταίροις⁴
 αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, Ἡὐλήσαμεν⁵ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε:⁶ ἐθρηνήσαμεν⁷ 17
 ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.⁸ Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ 18
 λέγουσιν, Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ 19
 λέγουσιν, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος⁹ καὶ οἰνοπότης,¹⁰ τελωνῶν¹¹ φίλος καὶ
 ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν¹² τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλείσται δυνάμεις αὐτοῦ, 20
 ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαὶ σοι, Χοραζὶν,¹³ οὐαὶ σοι, Βηθσαιδᾶ,¹⁴ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ¹⁵ 21
 καὶ Σιδῶνι¹⁶ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι¹⁷ ἂν ἐν σάκκῳ¹⁸
 καὶ σποδῷ¹⁹ μετενόησαν. Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ¹⁵ καὶ Σιδῶνι¹⁶ ἀνεκτότερον²⁰ 22

¹ ὁμοιώω, make like, liken. ² ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ³ προσφωνέω, call to, summon. ⁴ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁵ αὐλέω, play a flute, play the flute. ⁶ ὀρχέομαι, dance. ⁷ θρηγέω, lament, mourn. ⁸ κόπτω, strike, smite. ⁹ φάγος, ου, ὁ, glutton. ¹⁰ οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹¹ τελωνῆς, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹² ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹³ Χοραζὶν, ἡ, Chorazin. ¹⁴ Βηθσαιδᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹⁵ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁶ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹⁷ πάλαι, long ago, of old. ¹⁸ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ¹⁹ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ²⁰ ἀνεκτός, tolerable, bearable.

ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναοῦμ,¹ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ 23
 ὑψωθείσα,² ἕως Ἰδοῦ³ καταβιβασθήσῃ·⁴ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις⁵ ἐγένοντο αἱ
 δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ξμειναν ἂν μέχρι⁶ τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω ὑμῖν 24
 ὅτι γῇ Σοδόμων⁵ ἀνεκτότερον⁷ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαι⁸ σοι, πάτερ, 25
 κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας⁹ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν¹⁰ καὶ συνετῶν,
 καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις.¹² Ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹³ 26
 ἐμπροσθέν σου. Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς 27
 ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ
 υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Δεῦτε¹⁴ πρὸς με πάντες οἱ 28
 κοπιῶντες¹⁵ καὶ πεφορτισμένοι,¹⁶ κἀγὼ ἀναπαύσω¹⁷ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν¹⁸ 29
 μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶξός¹⁹ εἰμι καὶ ταπεινός²⁰ τῇ καρδίᾳ· καὶ

¹ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ² ὑψόω, lift up, exalt. ³ Ἰδοῦ, ου, ὁ, Hades. ⁴ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ⁵ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁶ μέχρι, until, as far as (gen). ⁷ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁸ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁹ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁰ σοφός, wise. ¹¹ συνετός, intelligent, clever. ¹² νήπιος, infant, child. ¹³ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹⁴ δεῦτε, come!. ¹⁵ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁶ φορτίζω, load, burden. ¹⁷ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁸ ζυγός, οὔ, ὁ, yoke, heavy burden. ¹⁹ πραῦς, gentle, mild. ²⁰ ταπεινός, humble, downcast.

εὐρήσετε ἀνάπαυσιν¹ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός² μου χρηστός,³ καὶ τὸ 30
φορτίον⁴ μου ἐλαφρόν⁵ ἐστίν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων·⁶ οἱ δὲ 12
μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,⁷ καὶ ἤρξαντο τίλλειν⁸ στάχυν⁹ καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ 2
Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδοὺ, οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν
ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε 3
ἐπείνασεν⁷ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ 4
τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως¹⁰ ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς
μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς 5
σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,¹¹ καὶ ἀναίτιοί¹² εἰσιν; 6
Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί ἐστίν, Ἔλεον 7
θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε¹³ τοὺς ἀναιτίους.¹² Κύριος γάρ ἐστιν 8

¹ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ² ζυγός, οὔ, ὁ, yoke, heavy burden. ³ χρηστός, good, kind. ⁴ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁵ ἐλαφρός, light, easy to bear. ⁶ σπόριμος, grain field, sown. ⁷ πεινάω, hunger, am hungry. ⁸ τίλλω, pluck, pick. ⁹ στάχυν, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ¹⁰ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ¹¹ βεβηλόω, profane, desecrate. ¹² ἀναίτιος, innocent, guiltless. ¹³ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn.

τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ μεταβὰς¹ ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπος ἦν 9
 τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν·² καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν τοῖς
 σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν³ αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται 11
 ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ⁴ τοῦτο τοῖς σάββασιν
 εἰς βόθυνον,⁵ οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσω οὖν διαφέρει⁶ ἄνθρωπος 12
 προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, 13
 Ἔκτεινον⁷ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,⁷ καὶ ἀποκατεστάθη⁸ ὑγιὴς⁹ ὡς ἡ ἄλλη. 14
 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹⁰ ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτόν
 ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν¹¹ ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ 15
 ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ 16
 φανερόν¹² αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹³ τοῦ 17

¹ μεταβαίνω, depart, leave. ² ξηρός, dry, withered. ³ κατηγορέω, accuse, charge. ⁴ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ⁵ βόθυνος, ου, ό, pit, ditch. ⁶ διαφέρω, differ, carry through. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹² φανερός, manifest, apparent. ¹³ Ἡσαΐας, ου, ό, Isaiah.

προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ὁ παῖς¹ μου ὃν ἡρέτισα:² ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν 18
 εὐδόκησεν³ ἡ ψυχὴ μου: θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν
 ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,⁴ οὐδὲ κραυγάσει:⁵ οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις⁶ 19
 τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον⁷ συντετριμμένον⁸ οὐ κατεάξει,⁹ καὶ λίνον¹⁰ 20
 τυφόμενον¹¹ οὐ σβέσει:¹² ἕως ἄν ἐκβάλῃ εἰς νίκος¹³ τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι 21
 αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσιν.

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,¹⁴ τυφλὸς καὶ κωφός:¹⁵ καὶ ἐθεράπευσεν 22
 αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν¹⁵ καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο¹⁶ 23
 πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι¹⁷ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυίδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι 24
 ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ¹⁸
 ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις¹⁹ αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, 25
 Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα²⁰ καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται:²¹ καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία

¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ² αἰρετίζω, choose. ³ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁴ ἐρίζω, quarrel, wrangle. ⁵ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁶ πλατεία, ας, ἡ, street. ⁷ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁸ συντρίβω, break in pieces, crush. ⁹ κατὰγνυμι, break in pieces. ¹⁰ λίνον, ου, τό, lamp-wick, linen garment. ¹¹ τύφω, raise smoke. ¹² σβέννυμι, quench, extinguish. ¹³ νίκος, ους, τό, victory. ¹⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁵ κωφός, deaf, dumb. ¹⁶ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁸ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁹ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ²⁰ μερίζω, divide, part. ²¹ ἐρημόω, destroy, strip.

μερισθεῖσα¹ καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν 26
ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη:¹ πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ 27
ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ² ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;
Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.³ Εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ 28
δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁴ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἡ πῶς δύναται τις 29
εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη⁵ αὐτοῦ διαρπάσαι,⁶ ἐὰν μὴ
πρῶτον δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν; Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.⁶ Ὁ μὴ ὢν 30
μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.⁷ Διὰ τοῦτο 31
λέγω ὑμῖν, Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία⁸ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις: ἡ δὲ
τοῦ πνεύματος βλασφημία⁸ οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ 32
λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ
μέλλοντι. Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἡ 33

¹ μερίζω, divide, part. ² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ³ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁴ φθάνω, come before another, anticipate. ⁵ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁶ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁷ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρόν,¹ καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν:¹ ἐκ γὰρ τοῦ
καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. Γεννήματα² ἐχιδνῶν,³ πῶς δύνασθε ἀγαθὰ 34
λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος⁴ τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁵ ἐκβάλλει ἀγαθὰ: καὶ ὁ πονηρὸς 35
ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ⁵ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν 36
ῥῆμα ἄργόν,⁶ ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν
ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου 37
καταδικασθήσῃ.⁷

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, Διδάσκαλε, 38
θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Γενεὰ πονηρὰ 39
καὶ μοιχαλὶς⁸ σημεῖον ἐπιζητεῖ:⁹ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ¹⁰ τοῦ προφήτου. Ὡσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς¹⁰ ἐν τῇ κοιλίᾳ¹¹ τοῦ 40

¹ σαπρός, rotten, worthless. ² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ³ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ⁴ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁵ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ⁶ ἄργός, inactive, idle. ⁷ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁸ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ⁹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁰ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹¹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb.

κήτους¹ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ
καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες Νινευίται² 41
ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν³ αὐτήν:
ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα⁴ Ἰωνᾶ,⁵ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ⁵ ὧδε. Βασίλισσα⁶ 42
νότου⁷ ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ³ αὐτήν:
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων⁸ τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος:⁹ καὶ ἰδοὺ,
πλεῖον Σολομῶνος⁹ ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ 43
ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων¹⁰ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,¹¹ καὶ οὐχ
εὐρίσκει. Τότε λέγει, Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹² ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν 44
εὐρίσκει σχολάζοντα,¹³ σεσαρωμένον¹⁴ καὶ κεκοσμημένον.¹⁵ Τότε πορεύεται καὶ 45
παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ
εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα

¹ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ² Νινευίτης, ου, ό, Ninevite. ³ κατακρίνω, condemn. ⁴ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ⁵ Ἰωνᾶς, ᾱ, ό, Jonah. ⁶ βασίλισσα, ης, ή, queen. ⁷ νότος, ου, ό, south wind, south. ⁸ πέρας, ατος, τό, limit, end. ⁹ Σολομών, ωνος, ό, Solomon. ¹⁰ ἄνυδρος, waterless, dry. ¹¹ ἀνάπαυσις, εως, ή, cessation, rest. ¹² ὅθεν, from where, from which. ¹³ σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ¹⁴ σαρῶ, sweep, sweep using a broom. ¹⁵ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁶ χεῖρων, worse.

τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ 46
 εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ 47
 σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. Ὁ δὲ 48
 ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου; Καὶ τίνες εἰσὶν οἱ
 ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας¹ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 49
 Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ 50
 πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν 13
 θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ 2
 πλοῖον ἐμβάντα² καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν³ εἰστήκει. Καὶ 3
 ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων, Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπεῖρων τοῦ

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἐμβαίνω, embark. ³ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach.

σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ 4
 πετεινὰ¹ καὶ κατέφαγεν² αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,³ ὅπου οὐκ εἶχεν 5
 γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁴ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁵ γῆς· ἡλίου δὲ 6
 ἀνατείλαντος⁶ ἐκαυματίσθη,⁷ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁸ ἐξηράνθη.⁹ Ἄλλα δὲ 7
 ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,¹⁰ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι¹⁰ καὶ ἀπέπνιξαν¹¹ αὐτά. 8
 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν,¹² ὃ δὲ 9
 ἐξήκοντα,¹³ ὃ δὲ τριάκοντα.¹⁴ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 9

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; 10
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς 11
 βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται 12
 αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. 13
 Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ

¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ² κατεσθίω, eat up, devour. ³ πετρώδης, rocky, stony. ⁴ ἐξανατέλλω, spring up, spring up out. ⁵ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁶ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁷ καυματίζω, burn up, scorch. ⁸ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁰ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹¹ αποπνίγω, choke, drown. ¹² ἑκατόν, hundred, 100. ¹³ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30.

ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν. Καὶ ἀναπληροῦται¹ αὐτοῖς ἡ 14
προφητεία² Ἡσαΐου,³ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ⁴ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε: καὶ
βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Ἐπαχύνθη⁵ γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, 15
καὶ τοῖς ὤσιν βαρέως⁶ ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν:⁷
μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὤσιν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ
συνῶσιν, καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ 16
ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν: καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν 17
ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν⁸ ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον:
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν 18
τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, 19
ἔρχεται ὁ πονηρός, καὶ ἀρπάζει⁹ τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: οὗτός ἐστιν
ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη¹⁰ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 20
λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν¹¹ ἐν 21

¹ ἀναπληρώω, fill up, fulfill. ² προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁴ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁵ παχύνω, fatten. ⁶ βαρέως, with difficulty, heavily. ⁷ καμμύω, close (the eyes), close. ⁸ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁹ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹⁰ πετρώδης, rocky, stony. ¹¹ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root.

ἐαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός¹ ἐστίν· γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ² διὰ τὸν
 λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας³ σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 22
 λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα⁴ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη⁵ τοῦ πλούτου⁶
 συμπνίγει⁷ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος⁸ γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν 23
 σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών· ὃς δὴ⁹ καρποφορεῖ,¹⁰ καὶ
 ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,¹¹ ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹² ὁ δὲ τριάκοντα.¹³

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹⁴ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη¹⁵ ἡ βασιλεία τῶν 24
 οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ 25
 καθεύδειν¹⁶ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρεν ζιζάνια¹⁷ ἀνά¹⁸
 μέσον τοῦ σίτου,¹⁹ καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν²⁰ ὁ χόρτος²¹ καὶ καρπὸν 26
 ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.¹⁷ Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ 27
 οἰκοδεσπότου²² εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ

¹πρόσκαιρος, temporary, passing. ²διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ³ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁴μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁵ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁶πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁷συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁸ἄκαρπος, unfruitful, barren. ⁹δὴ, also, indeed. ¹⁰καρποφορέω, bear fruit. ¹¹ἑκατόν, hundred, 100. ¹²ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹³τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁴παρατίθηναι, set before, entrust. ¹⁵ὁμοιόω, make like, liken. ¹⁶καθεύδω, sleep. ¹⁷ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹⁸ἀνά, upwards, upon. ¹⁹σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²⁰βλαστάνω, sprout, produce. ²¹χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²²οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household.

; Πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια;¹ Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. 28

Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν² αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη, 29

Οὐ: μήποτε, συλλέγοντες² τὰ ζιζάνια,¹ ἐκριζώσητε³ ἅμα⁴ αὐτοῖς τὸν σῖτον.⁵ 30

Ἄφετε συναυξάνεσθαι⁶ ἀμφοτέρα⁷ μέχρι⁸ τοῦ θερισμοῦ:⁹ καὶ ἐν καιρῷ τοῦ

θερισμοῦ⁹ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς,¹⁰ Συλλέξατε² πρῶτον τὰ ζιζάνια,¹ καὶ δήσατε

αὐτὰ εἰς δέσμας¹¹ πρὸς τὸ κατακαῦσαι¹² αὐτά: τὸν δὲ σῖτον⁵ συναγάγετε εἰς τὴν

ἀποθήκην¹³ μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹⁴ αὐτοῖς, λέγων, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 31

οὐρανῶν κόκκῳ¹⁵ σινάπεως,¹⁶ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: 32

ὃ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων: ὅταν δὲ αὐξηθῇ,¹⁷ μεῖζον τῶν

λαχάνων¹⁸ ἐστίν, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ¹⁹ τοῦ οὐρανοῦ καὶ

κατασκηνοῦν²⁰ ἐν τοῖς κλάδοις²¹ αὐτοῦ.

¹ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ² συλλέγω, collect, gather. ³ ἐκριζόω, uproot, root out. ⁴ ἅμα, at the same time. ⁵ σῖτος, ου, ό, wheat, grain. ⁶ συναυξάνομαι, grow together. ⁷ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁸ μέχρι, until, as far as (gen). ⁹ θερισμός, ου, ό, harvest, reaping. ¹⁰ θεριστής, ου, ό, reaper, harvester. ¹¹ δέσμη, ης, ή, bundle. ¹² κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹³ ἀποθήκη, ης, ή, storehouse, barn. ¹⁴ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁵ κόκκος, ου, ό, grain, seed. ¹⁶ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁷ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁸ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ¹⁹ πετεινόν, ου, τό, bird. ²⁰ κατασκηνόω, cause to dwell, settle. ²¹ κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμη, 33

ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν² εἰς ἀλεύρου³ σάτα⁴ τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη⁵ ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς 34

παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, 35

λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι⁶ κεκρυμμένα² ἀπὸ

καταβολῆς⁷ κόσμου.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς: καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ 36

μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον⁸ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων⁹ τοῦ

ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς 37

τοῦ ἀνθρώπου: ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ κόσμος: τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ 38

υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ ζιζανία⁹ εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ: ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ 39

¹ζύμη, ης, ἥ, leaven, ferment. ²κρύπτω, conceal, hide. ³ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ⁴σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ⁵ζυμώω, leaven, ferment. ⁶ἐρεύγομαι, utter, proclaim. ⁷καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ⁸φράζω, explain, interpret. ⁹ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat.

σπείρας αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς ¹ συντέλεια ² τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ
 δὲ θερισταὶ ³ ἄγγελοι εἰσιν. Ὡσπερ οὖν συλλέγεται ⁴ τὰ ζιζάνια ⁵ καὶ πυρὶ καίεται, ⁶ 40
 οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ ² τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ 41
 ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ⁴ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ
 πάντα τὰ σκάνδαλα ⁷ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, ⁸ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς 42
 τὴν κάμινον ⁹ τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς ¹⁰ καὶ ὁ βρυγμὸς ¹¹ τῶν ὀδόντων. ¹²
 Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ¹³ ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ 43
 ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῶ ¹⁴ κεκρυμμένῳ ¹⁵ ἐν τῷ ἀγρῷ, 44
 ὃν εὐρῶν ἄνθρωπος ἔκρυψεν· ¹⁵ καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα
 ἔχει πωλεῖ, ¹⁶ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

¹ θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ² συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ³ θεριστής, οὐ, ὁ, reaper, harvester. ⁴ συλλέγω, collect, gather. ⁵ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁶ καίω, burn, ignite. ⁷ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁸ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁹ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹⁰ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹¹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹² ὀδούς, ὁ, tooth. ¹³ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ¹⁴ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁶ πωλέω, sell.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ¹ ζητοῦντι καλοὺς 45

μαργαρίτας·² ὃς εὐρῶν ἓνα πολύτιμον³ μαργαρίτην,² ἀπελθὼν πέπρακεν⁴ πάντα 46

ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ⁵ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, 47

καὶ ἐκ παντὸς γένους⁶ συναγαγούσῃ· ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες⁷ ἐπὶ 48

τὸν αἰγιαλόν,⁸ καὶ καθίσαντες, συνέλεξαν⁹ τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα,¹⁰ τὰ δὲ σαπρὰ¹¹

ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ¹² τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ 49

ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσιν¹³ τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν 50

αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον¹⁴ τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁵ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁶

τῶν ὀδόντων.¹⁷

¹ἐμπορος, ου, ὁ, merchant, trader. ²μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ³πολύτιμος, very precious, costly. ⁴πιπράσκω, sell. ⁵σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ⁶γένος, ους, τό, race, kind. ⁷ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ⁸αἰγιαλός, οὔ, ὁ, seashore, beach. ⁹συλλέγω, collect, gather. ¹⁰ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ¹¹σαπρός, rotten, worthless. ¹²συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ¹³ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁴κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹⁵κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁶βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁷ὀδούς, ὁ, tooth.

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, κύριε. Ὁ 51

δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς¹ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν ὁμοίος ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,² ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ
θησαυροῦ³ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.⁴

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν⁵ ἐκεῖθεν· καὶ 53

ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα⁶ αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε

ἐκπλήττεσθαι⁷ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; 55

Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος⁸ υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ,

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσὴς⁹ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ 56

ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; Πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; 57

Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἐστὶν προφήτης

ἄτιμος,¹⁰ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι⁶ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐποίησεν 58

¹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ³ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ⁴ παλαιός, old, ancient. ⁵ μεταίρω, go away, depart. ⁶ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ⁹ Ἰωσὴς, ἡτος, ὁ, Josés. ¹⁰ ἄτιμος, without honor, dishonored.

ἐκεῖ δυνάμεις πολλές, διὰ τὴν ἀπιστίαν¹ αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης² τὴν ἀκοήν³ Ἰησοῦ, καὶ εἶπεν **14**

τοῖς παισὶν⁴ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής·⁵ αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν

νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν⁶ ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης **3**

κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα⁷ τὴν

γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ **4**

ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτείνειν, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι **5**

ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. Γενεσίων⁸ δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο⁹ ἡ **6**

θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος⁷ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρρεσεν¹⁰ τῷ Ἡρώδῃ· ὅθεν¹¹ μεθ' **7**

ὅρκου¹² ὡμολόγησεν¹³ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα¹⁴ ὑπὸ **8**

τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι¹⁵ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ

βαπτιστοῦ.⁵ Καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους¹² καὶ τοὺς **9**

¹ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ² τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ³ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁵ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁶ ἐνεργέω, work, effect. ⁷ Ἡρωδιάς, ἁδος, ἡ, Herodias. ⁸ γενέσια, ων, τό, birthday celebration. ⁹ ὀρχέομαι, dance. ¹⁰ ἀρέσκω, please, serve. ¹¹ ὅθεν, from where, from which. ¹² ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹³ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁴ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ¹⁵ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish.

συνανακειμένους¹ ἐκέλευσεν δοθῆναι: καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν² τὸν Ἰωάννην 10
ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,³ καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ:⁴ 11
καὶ ἠνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦσαν τὸ 12
σῶμα, καὶ ἔθαψαν⁵ αὐτό: καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁶ ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν: 13
καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ⁷ ἀπὸ τῶν πόλεων. Καὶ 14
ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη⁸ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ
ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους⁹ αὐτῶν. Ὁψίας¹⁰ δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ 15
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Ἐρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν:
ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
βρώματα.¹¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρειάν ἔχουσιν ἀπελθεῖν: δότε αὐτοῖς 16
ὕμεις φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ 17

¹ συνανάκειμαι, recline at table with. ² ἀποκεφαλίζω, behead. ³ πίνις, ἀκος, ἡ, board, dish. ⁴ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ⁵ θάπτω, bury. ⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁷ πεζῇ, by land, on foot. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ ἄρρωστος, sick, ill. ¹⁰ ὄψιος, late. ¹¹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind.

δύο ἰχθύας.¹ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους 18
 ἀνακλιθῆναι² ἐπὶ τοὺς χόρτους,³ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,¹
 ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας⁴ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς
 τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν.⁵ 20
 καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,⁶ δώδεκα κοφίνους⁷ πλήρεις.⁸ Οἱ δὲ 21
 ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ⁹ πεντακισχίλιοι,¹⁰ χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι¹² εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 22
 προάγειν¹³ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,¹⁴ ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας 23
 τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι: ὀψίας¹⁵ δὲ γενομένης,
 μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον¹⁶ ὑπὸ 24
 τῶν κυμάτων:¹⁷ ἦν γὰρ ἐναντίος¹⁸ ὁ ἄνεμος. Τετάρτη¹⁹ δὲ φυλακὴ τῆς νυκτὸς 25
 ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες 26

¹ ἰχθύς, ὕος, ὁ, fish. ² ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ³ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ⁴ κλάω, break. ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁷ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ⁸ πλήρης, full. ⁹ ὡσεὶ, like, about. ¹⁰ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹¹ ἀναγκάζω, force, compel. ¹² ἐμβαίνω, embark. ¹³ προάγω, lead forth, go before. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ ὀψιος, late. ¹⁶ βασανίζω, torment, torture. ¹⁷ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁸ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹⁹ τέταρτος, fourth.

αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,¹ λέγοντες ὅτι
Φάντασμα² ἐστίν· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ 27
Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε·³ ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ 28
Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ 29
εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ
ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη· καὶ 30
ἄρξάμενος καταποντίζεσθαι⁴ ἔκραξεν, λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ 31
Ἰησοῦς ἐκτείνας⁵ τὴν χεῖρα ἐπελάβετο⁶ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε,⁷ εἰς
τί ἐδίστασας;⁸ Καὶ ἐμβάντων⁹ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν¹⁰ ὁ ἄνεμος· οἱ δὲ 32
ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς¹¹ θεοῦ υἱὸς εἶ.

¹ ταράσσω, trouble, agitate. ² φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ³ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁴ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁶ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ διστάζω, doubt, waver. ⁹ ἐμβαίνω, embark. ¹⁰ κοπάζω, stop, abate. ¹¹ ἀληθῶς, truly, really.

Καὶ διαπεράσαντες¹ ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.² Καὶ ἐπιγινόντες αὐτὸν οἱ 34
 ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον³ ἐκείνην, καὶ
 προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς⁴ ἔχοντας· καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα 36
 μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου⁵ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο
 διεσώθησαν.⁶

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, 15
 λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν⁷ τὴν παράδοσιν⁸ τῶν 2
 πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται⁹ τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ 3
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε⁷ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
 διὰ τὴν παράδοσιν⁸ ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο,¹⁰ λέγων, Τίμα¹¹ τὸν πατέρα 4
 καὶ τὴν μητέρα· καί, Ὁ κακολογῶν¹² πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ·¹³ 5
 ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον,¹⁴ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ

¹ διαπεράω, cross over, pass through. ² Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁴ κακῶς, badly, evilly. ⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁶ διασώζω, save, bring safely to. ⁷ παραβαίνω, go aside, transgress.

⁸ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ⁹ νίπτω, wash. ¹⁰ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹¹ τιμάω, honor, value at a price. ¹² κακολογέω, speak evil of, revile. ¹³ τελευτάω, die, end. ¹⁴ δῶρον, ου, τό, gift, present.

ὠφεληθῆς,¹ καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ² τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ: καὶ 6
 ἡκυρώσατε³ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν⁴ ὑμῶν: ὑποκριταί,⁵ καλῶς 7
 προεφήτευσεν περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,⁶ λέγων, Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ 8
 στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσίν⁷ με τιμᾷ,² ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρῳ⁸ ἀπέχει⁹
 ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁰ δὲ σέβονται¹¹ με, διδάσκοντες διδασκαλίας¹² ἐντάλματα¹³ 9
 ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ 10
 συνίετε. Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ¹⁴ τὸν ἄνθρωπον: ἀλλὰ τὸ 11
 ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ¹⁴ τὸν ἄνθρωπον. Τότε 12
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι
 ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Πᾶσα φυτεία, 13
 ἣν οὐκ ἐφύτευσεν¹⁶ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,¹⁷ ἐκριζωθήσεται.¹⁸ Ἄφετε αὐτούς: 14
 ὁδηγοί¹⁹ εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν: τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ,²⁰ ἀμφοτέροι²¹ εἰς

¹ ὠφελέω, profit, help. ² τιμάω, honor, value at a price. ³ ἀκυρόω, revoke, invalidate. ⁴ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ⁵ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁶ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁷ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ⁸ πόρρῳ, far (away), far. ⁹ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁰ μάτην, in vain, no end. ¹¹ σέβομαι, reverence, worship. ¹² διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ¹³ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ¹⁴ κοινώω, make common, defile. ¹⁵ φυτεία, ας, ἡ, plant. ¹⁶ φυτεύω, plant. ¹⁷ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁸ ἐκριζόω, uproot, root out. ¹⁹ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ²⁰ ὀδηγέω, lead, guide. ²¹ ἀμφοτέροι, both, both of two.

βόθυνον¹ πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον² ἡμῖν τὴν 15
 παραβολὴν ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν³ καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί⁴ ἐστε; 16
 Οὐπω νοεῖτε⁵ ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον⁶ εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν⁷ χωρεῖ,⁸
 καὶ εἰς ἀφεδρῶνα⁹ ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς 18
 καρδίας ἐξέρχεται, κάκεῖνα¹⁰ κοινοῖ¹¹ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας 19
 ἐξέρχονται διαλογισμοὶ¹² πονηροί, φόνοι,¹³ μοιχεῖαι,¹⁴ πορνεῖαι, κλοπαί,¹⁵
 ψευδομαρτυρίαι,¹⁶ βλασφημίαι:¹⁷ ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα¹¹ τὸν ἄνθρωπον: τὸ 20
 δὲ ἀνίπτους¹⁸ χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ¹¹ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹⁹ εἰς τὰ μέρη Τύρου²⁰ καὶ Σιδῶνος.²¹ 21

Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία²² ἀπὸ τῶν ὁρίων²³ ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν²⁴
 αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν με, κύριε, υἱὲ Δαυὶδ: ἡ θυγάτηρ μου κακῶς²⁵

¹ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ² φράζω, explain, interpret. ³ ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ⁴ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ⁵ νοέω, understand, consider. ⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁸ χωρέω, make room for, hold. ⁹ ἀφεδρῶν, ὠνος, ὁ, toilet, latrine. ¹⁰ κάκεῖνος, and he, and she. ¹¹ κοινόω, make common, defile. ¹² διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ¹³ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁴ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ¹⁵ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ¹⁶ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ¹⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁸ ἀνίπτως, unwashed. ¹⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁰ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ²¹ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ²² Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ²³ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ²⁴ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ²⁵ κακῶς, badly, evilly.

δαιμονίζεται.¹ Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ 23
αὐτοῦ ἡρώτων αὐτόν, λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν² ἡμῶν. Ὁ 24
δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα
οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει³ μοι. 25
Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ 26
βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.⁴ Ἡ δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ κυνάρια⁴ ἐσθίει ἀπὸ 27
τῶν ψιγίων⁵ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης⁶ τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε 28
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ὡ⁷ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις: γεννηθήτω σοι
ὥς θέλεις. Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς⁸ ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας: καὶ 29
ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσήλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες 30
μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,⁹ τυφλούς, κωφούς,¹⁰ κυλλούς,¹¹ καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ

¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ² ὀπισθεν, behind, after. ³ βοηθέω, come to the aid of. ⁴ κυνάριον, ου, τό, little dog. ⁵ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁶ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁷ ὦ, Oh! omega. ⁸ μεταβαίνω, depart, leave. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ κωφός, deaf, dumb. ¹¹ κυλλός, crippled, lame.

ἔρριψαν¹ αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς: ὥστε 31
 τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφοὺς² λαλοῦντας, κυλλοὺς³ ὑγιεῖς,⁴
 χωλοὺς⁵ περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας: καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν
 Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Σπλαγχνίζομαι⁶ ἐπὶ 32
 τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσίν⁷ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν:
 καὶ ἀπολύσαι αὐτοὺς νήστεις⁸ οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν⁹ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ 33
 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ¹⁰ ἄρτοι τοσοῦτοι,¹¹
 ὥστε χορτάσαι¹² ὄχλον τοσοῦτον;¹¹ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πόσους ἄρτους 34
 ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.¹³ Καὶ ἐκέλευσεν τοῖς ὄχλοις 35
 ἀναπεσεῖν¹⁴ ἐπὶ τὴν γῆν: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,¹⁵ 36
 εὐχαριστήσας ἔκλασεν,¹⁶ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ

¹ ῥίπτω, throw, cast. ² κωφός, deaf, dumb. ³ κυλλός, crippled, lame. ⁴ ὑγιής, whole, healthy. ⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁷ προσμένω, wait longer, remain. ⁸ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ⁹ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹⁰ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ¹¹ τοσοῦτος, so great, so much. ¹² χορτάζω, eat until full, be filled. ¹³ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹⁴ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁵ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁶ κλάω, break.

ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν·¹ καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν 37
 κλασμάτων,² ἑπτὰ σφυρίδας³ πλήρεις.⁴ Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι⁵ 38
 ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη⁶ εἰς τὸ 39
 πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια⁷ Μαγδαλά.⁸

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι⁹ πειράζοντες ἐπηρώτησαν 16
 αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι¹⁰ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 2
 Ὁψίας¹¹ γενομένης λέγετε, Εὐδία·¹² πυρράζει¹³ γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωΐ,¹⁴ 3
 Σήμερον χειμῶν·¹⁵ πυρράζει¹³ γὰρ στυγνάζων¹⁶ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,¹⁷ τὸ μὲν
 πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν,¹⁸ τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ
 δύνασθε; Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹⁹ σημεῖον ἐπιζητεῖ·²⁰ καὶ σημεῖον οὐ 4
 δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ²¹ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν²²

¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ² κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ³ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁴ πλήρης, full. ⁵ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ⁶ ἐμβαίνω, embark. ⁷ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁸ Μαγδαλά, ἡ, Magdala. ⁹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁰ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹¹ ὄψιος, late. ¹² εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ¹³ πυρράζω, be (fiery) red, am red. ¹⁴ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ¹⁵ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ¹⁶ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁷ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁸ διακρίνω, discriminate, judge. ¹⁹ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ²⁰ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²¹ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ²² καταλείπω, leave, leave behind.

αὐτούς, ἀπῆλθεν.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹ ἐπελάθοντο² ἄρτους λαβεῖν. Ὁ δὲ 5
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε³ ἀπὸ τῆς ζύμης⁴ τῶν Φαρισαίων καὶ
 Σαδδουκαίων.⁵ Οἱ δὲ διελογίζοντο⁶ ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ 7
 ἐλάβομεν. Γινοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε⁶ ἐν ἑαυτοῖς, 8
 ὀλιγόπιστοι,⁷ ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὐπω⁸ νοεῖτε,⁹ οὐδὲ μνημονεύετε¹⁰ τοὺς 9
 πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων,¹¹ καὶ πόσους κοφίνους¹² ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς 10
 ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων,¹³ καὶ πόσας σπυρίδας¹⁴ ἐλάβετε; Πῶς οὐ 11
 νοεῖτε,⁹ ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν³ ἀπὸ τῆς ζύμης⁴ τῶν Φαρισαίων
 καὶ Σαδδουκαίων;⁵ Τότε συνήκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν³ ἀπὸ τῆς ζύμης⁴ τοῦ 12
 ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁵

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ³ προσέχω, take head of, attend to. ⁴ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁵ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ οὐπω, not yet. ⁹ νοέω, understand, consider. ¹⁰ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹¹ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹² κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹³ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁴ σπυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket.

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας¹ τῆς Φιλίππου ἡρώτα τοὺς μαθητὰς 13
αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ 14
δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν·² ἄλλοι δὲ Ἡλίαν· ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,³
ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς 15
δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ 17
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ
αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ 18
λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ⁴ οἰκοδομήσω μου τὴν
ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι⁵ Ἅδου⁶ οὐ κατισχύσουσιν⁷ αὐτῆς. Καὶ δώσω σοὶ τὰς κλεῖς 19
τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν
τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 20
Τότε διεστείλατο⁹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν
Ἰησοῦς ὁ χριστός.

¹ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ² βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ³ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁵ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁶ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ⁷ κατισχύω, overpower, prevail. ⁸ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ⁹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν 21
εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ
γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ 22
προσλαβόμενος¹ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμαῖν αὐτῷ λέγων, Ὅπως² σοι,
κύριε: οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς³ εἶπεν τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω 23
μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν⁴ μου εἶ: ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου 24
ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁵ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω
μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν 25
ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν: τί γὰρ ὠφελεῖται⁶ 26
ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,⁷ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; Ἡ τί
δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁹ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ 27
ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ

¹προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ²ὡς, gracious, merciful. ³στρέφω, turn, am converted. ⁴σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁵ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁶ὠφελέω, profit, help. ⁷κερδαίνω, gain, win. ⁸ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁹ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price.

τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν¹ αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσὶν τινες 28

ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται² θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ³ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ 17

Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει⁴ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁵ κατ' ἰδίαν. 2

Καὶ μετεμορφώθη⁶ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν⁷ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ

ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοὺ, ὥφθησαν αὐτοῖς 3

Μωσῆς καὶ Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.⁸ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν 4

τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς

σκηνάς,⁹ σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίᾳ. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, 5

νεφέλη φωτεινὴ¹⁰ ἐπεσκίασεν¹¹ αὐτούς: καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,

λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα:¹² αὐτοῦ ἀκούετε. 6

¹ πράξις, εως, ἡ, deed, function. ² γεύομαι, taste, experience. ³ ἕξ, six. ⁴ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁵ ὑψηλός, high, lofty. ⁶ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁷ λάμπω, shine. ⁸ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁹ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁰ φωτεινός, bright, full of light. ¹¹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹² εὐδοκέω, think it good, be well pleased with.

Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν
σφόδρα.¹ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ 7
φοβεῖσθε. Ἐπάραντες² δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν 8
Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο³ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 9
Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,⁴ ἕως οὔ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ 10
ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν
ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν 11
ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει⁵ πάντα: λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη 12
ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν:
οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνήκαν οἱ 13
μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁶ εἶπεν αὐτοῖς.

¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ² ἐπαίρω, lift up, raise. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ ὄραμα, τος, τό, vision, spectacle. ⁵ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁶ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν¹ 14
αὐτὸν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται² καὶ κακῶς³ 15
πάσχει: πολλάκις⁴ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις⁴ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ 16
προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. 17
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ⁵ γενεὰ ἄπιστος⁶ καὶ διεστραμμένη,⁷ ἕως πότε
ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; Ἔως πότε ἀνέξομαι⁸ ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. Καὶ 18
ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ
ἐθεραπεύθη ὁ παῖς⁹ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ 19
Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ 20
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν¹⁰ ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
πίστιν ὡς κόκκον¹¹ σινάπεως,¹² ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι¹³ ἐντεῦθεν¹⁴
ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται:¹³ καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ¹⁵ ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος¹⁶ οὐκ 21

¹ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ² σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ³ κακῶς, badly, evilly. ⁴ πολλάκις, often, many times. ⁵ ὦ, Oh! omega. ⁶ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ⁷ διαστρέφω, distort, pervert.

⁸ ἀνέχομαι, endure, bear with. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹¹ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹² σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹³ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁴ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁵ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ¹⁶ γένος, ους, τό, race, kind.

ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.¹

Ἀναστρεφόμενων² δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μέλλει ὁ 22

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν 23

αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.³

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,⁴ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα⁵ λαμβάνοντες 24

τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα;⁵ Λέγει, Ναί. 25

Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν⁶ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι

δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;⁷

Ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;⁸ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Ἀπὸ τῶν 26

ἀλλοτρίων.⁸ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄρα γε⁹ ἐλεύθεροί¹⁰ εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ 27

σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον,¹¹ καὶ τὸν

¹ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ² ἀναστρέφω, return, live. ³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁴ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁵ δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ⁶ προφθάνω, anticipate, come before. ⁷ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁸ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁹ γέ, indeed, at least. ¹⁰ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ¹¹ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook.

ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν¹ ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις
στατήρα·² ἐκεῖνον λαβὼν δὲς αὐτοῖς ἀντὶ³ ἑμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς ἄρα⁴ μείζων **18**

ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον **2**

ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε⁵ **3**

καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. **4**

Ὅστις οὖν ταπεινώσει⁶ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ

βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὅς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί **5**

μου, ἐμὲ δέχεται· ὅς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν **6**

πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει⁷ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ⁸ μύλος⁹ ὄνικος¹⁰ εἰς τὸν

τράχηλον¹¹ αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ¹² ἐν τῷ πελάγει¹³ τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ **7**

κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων·¹⁴ ἀνάγκη¹⁵ γάρ ἐστιν ἔλθεῖν τὰ σκάνδαλα·¹⁴ πλὴν

¹ ἰχθύς, ὄος, ὁ, fish. ² στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ⁵ στρέφω, turn, am converted. ⁶ ταπεινῶ, humble, humiliate. ⁷ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁸ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁹ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ¹⁰ ὄνικος, of or for an ass. ¹¹ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹² καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹³ πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ¹⁴ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹⁵ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress.

οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον¹ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ 8
 πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον² αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν
 εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν³ ἢ κυλλόν,⁴ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα
 βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε⁵ 9
 αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον⁶ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
 ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν⁷ τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ 10
 καταφρονήσητε⁸ ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν
 ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν
 οὐρανοῖς. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; 11
 Ἐὰν γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ ἑκατὸν⁹ πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν· οὐχὶ
 ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,¹⁰ ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; Καὶ 13
 ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς
 ἐνενήκοντα ἐννέα¹⁰ τοῖς μὴ πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα 14

¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ κυλλός, crippled, lame. ⁵ ἐξαιρέω, take out, deliver. ⁶ μονόφθαλμος, one-eyed. ⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁸ καταφρονέω, think little of, despise. ⁹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁰ ἐννέα, nine, 9.

ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν
τούτων.

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον¹ αὐτὸν μεταξὺ² σοῦ 15
καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας³ τὸν ἀδελφόν σου· ἐὰν δὲ μὴ 16
ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ
τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα· ἐὰν δὲ παρακούσῃ⁴ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ 17
τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ,⁴ ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικός⁵ καὶ ὁ τελώνης.⁶ Ἀμὴν 18
λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα
ἐὰν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν 19
ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν⁷ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος⁸ οὗ ἐὰν
αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὗ γάρ 20
εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

¹ ἐλέγχω, convict, reprove. ² μεταξὺ, between, after. ³ κερδαίνω, gain, win. ⁴ παρακούω, overhear, listen. ⁵ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁸ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις¹ ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ 21
 ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;² Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Οὐ λέγω 22
 σοι ἔως ἐπτάκις,² ἀλλ' ἔως ἐβδομηκοντάκις³ ἐπτά. Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη⁴ ἡ 23
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησεν συναῖραι⁵ λόγον μετὰ
 τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν,⁵ προσηνέχθη αὐτῷ εἷς 24
 ὀφειλέτης⁶ μυρίων⁷ ταλάντων.⁸ Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν 25
 αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ παραθῆναι,⁹ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ
 πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. Πесὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, 26
 λέγων, Κύριε, μακροθύμησον¹⁰ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. 27
 Σπλαγχνισθεῖς¹¹ δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ
 δάνειον¹² ἀφήκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν ἕνα τῶν συνδούλων 28
 αὐτοῦ, ὃς ὥφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν¹⁴ δηνάρια,¹⁵ καὶ κρατήσας αὐτὸν ἐπνιγεν,¹⁶

¹ ποσάκις, how often? how often. ² ἐπτάκις, seven times. ³ ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ⁴ ὁμοιώω, make like, liken. ⁵ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁶ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁷ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ⁸ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁹ πιπράσκω, sell. ¹⁰ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹² δάνειον, ου, τό, loan, debt. ¹³ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁶ πνίγω, choke, strangle.

λέγων, Ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος¹ αὐτοῦ εἰς τοὺς 29
πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον² ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω
σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῶ 30
τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι¹ αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν 31
σφόδρα:³ καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν⁴ τῷ κυρίῳ ἐαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε 32
προσκαλεσάμενος αὐτόν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν
τὴν ὀφειλὴν⁵ ἐκείνην ἀφήκᾳ σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με: οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι 33
τὸν σύνδουλόν¹ σου, ὥς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεὶς⁶ ὁ κύριος αὐτοῦ 34
παρέδωκεν αὐτόν τοῖς βασανισταῖς,⁷ ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. 35
Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος⁸ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα⁹ αὐτῶν.

¹ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ² μακροθυμέω, be patient, suffer long. ³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁴ διασαφείω, report, explain. ⁵ ὀφειλή, ἤς, ἡ, debt, duty. ⁶ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁷ βασανιστής, οὗ, ὁ, jailer, torturer. ⁸ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ⁹ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν¹ ἀπὸ τῆς **19**
 Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια² τῆς Ἰουδαίας πέραν³ τοῦ Ἰορδάνου.⁴ Καὶ **2**
 ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ **3**
 προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ
 ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;⁵ Ὁ δὲ **4**
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν⁶ καὶ
 θῆλυ⁷ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ἐνεκεν τούτου καταλείψει⁸ ἄνθρωπος τὸν **5**
 πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται⁹ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται
 οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν; Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ θεὸς **6**
 συνέζευξεν,¹⁰ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.¹¹ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς **7**
 ἐνετείλατο¹² δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,¹³ καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς **8**
 ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν¹⁴ ὑμῶν ἐπέτρεψεν¹⁵ ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς

¹ μεταίρω, go away, depart. ² ὄριον, ου, τό, boundary, region. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁶ ἄρσεν, male. ⁷ θῆλυς, female, woman. ⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ⁹ προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹⁰ συζεύγνυμι, join together, unite. ¹¹ χωρίζω, separate, depart. ¹² ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹³ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁴ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹⁵ ἐπιτρέπω, permit, allow.

γυναῖκας ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.¹ Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 9
ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται.²
καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται.² Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ 10
οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία³ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει⁴ γαμῆσαι. 11
Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες χωροῦσιν⁵ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. 12
Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,⁶ οἵτινες ἐκ κοιλίας⁷ μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως: καὶ εἰσιν
εὐνοῦχοι,⁶ οἵτινες εὐνουχίσθησαν⁸ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,⁶
οἵτινες εὐνούχισαν⁸ ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος
χωρεῖν⁵ χωρεῖτω.⁵

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παῖδια, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξεται: οἱ 13
δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε τὰ παῖδια, καὶ μὴ 14
κωλύετε αὐτὰ ἔλθεῖν πρὸς με: τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

¹ οὕτως, thus, so. ² μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁴ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁵ χωρέω, make room for, hold. ⁶ εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁸ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate.

Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. Καὶ ἰδού, εἷς προσελθὼν εἶπεν 15

αὐτῷ, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν 17

αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις

εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 18

εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις:¹ οὐ μοιχεύσεις:² οὐ κλέψεις:³ οὐ ψευδομαρτυρήσεις:⁴ 19

τίμα⁵ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁶ σου ὡς σεαυτόν.

Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,⁷ Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁸ μου: τί ἔτι 20

ὑστερῶ;⁹ Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος¹⁰ εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν¹¹ σου 21

τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν¹² ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹³

ἀκολούθει μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος⁷ τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος: ἦν 22

γὰρ ἔχων κτήματα¹⁴ πολλά.

¹ φονεύω, kill, murder. ² μοιχεύω, commit adultery. ³ κλέπτω, steal. ⁴ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁵ τιμάω, honor, value at a price. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ⁸ νεότης, ητος, ή, youth, youthfulness. ⁹ ὑστερέω, lack, need. ¹⁰ τέλειος, complete, perfect. ¹¹ πωλέω, sell. ¹² θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹³ δεῦρο, until now, come here! ¹⁴ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως¹ 23
πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, 24
εὐκοπώτερόν² ἔστιν κάμηλον³ διὰ τρυπήματος⁴ ῥαφίδος⁵ διελθεῖν, ἢ πλούσιον
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 25
ἐξεπλήσσοντο⁶ σφόδρα,⁷ λέγοντες, Τίς ἄρα⁸ δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας⁹ δὲ ὁ 26
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν¹⁰ ἔστιν, παρὰ δὲ θεῷ
πάντα δυνατά. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν 27
πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἄρα⁸ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 28
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ¹¹ ὅταν
καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ
δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφήκεν 29
οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ
ἀγρούς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα¹² λήψεται, καὶ ζωὴν

¹ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ² εὐκοπώτερον, easier. ³ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁴ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ⁵ ῥαφίς, ἴδος, ἡ, needle. ⁶ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁷ σφόδρα, exceedingly, greatly.

⁸ ἄρα, so? (introduces a question). ⁹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁰ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹¹ παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth. ¹² ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold.

αἰώνιον κληρονομήσει.¹ Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι 30
πρῶτοι.

Ὅμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,² ὅστις ἐξῆλθεν 20

ἅμα³ πρωΐ⁴ μισθώσασθαι⁵ ἐργάτας⁶ εἰς τὸν ἀμπελῶνα⁷ αὐτοῦ. Καὶ συμφωνήσας 2

μετὰ τῶν ἐργατῶν⁶ ἐκ δηναρίου⁹ τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν

ἀμπελῶνα⁷ αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ 3

ἀγορᾷ¹⁰ ἀργούς¹¹· καὶ ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,⁷ καὶ 4

ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπῆλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹² καὶ 5

ἐνάτην¹³ ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως.¹⁴ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην¹⁵ ὥραν ἐξελθὼν, 6

εὔρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,¹¹ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὥδε ἐστήκατε ὅλην τὴν

ἡμέραν ἀργοί;¹¹ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο.⁵ Λέγει αὐτοῖς, 7

Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,⁷ καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας¹⁶ δὲ 8

¹ κληρονομέω, inherit, obtain. ² οἰκοδεσπότης, ου, ό, householder, head of a household. ³ ἅμα, at the same time. ⁴ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ⁵ μισθόω, hire, hire out. ⁶ ἐργάτης, ου, ό, workman, laborer. ⁷ ἀμπελῶν, ὠνος, ό, vineyard. ⁸ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁹ δηνάριον, ου, ό, denarius. ¹⁰ ἀγορά, ᾱς, ή, marketplace, place of assembly. ¹¹ ἀργός, inactive, idle. ¹² ἕκτος, sixth. ¹³ ἕνατος, ninth. ¹⁴ ὡσαύτως, likewise. ¹⁵ ἐνδέκατος, eleventh. ¹⁶ ὄψιος, late.

γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος¹ τῷ ἐπιτρόπῳ² αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς
 ἐργάτας,³ καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν
 πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην⁴ ὥραν ἔλαβον ἀνὰ⁵ δηνάριον.⁶ 9
 Ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν⁷ ὅτι πλείονα λήψονται· καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ
 ἀνὰ⁵ δηνάριον.⁶ Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον⁸ κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου,⁹ λέγοντες ὅτι 11
 Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους¹⁰ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς
 βαστάσασιν τὸ βάρος¹¹ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.¹² Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 13
 ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹³ οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου⁶ συνεφώνησάς¹⁴ μοι; Ἄρον τὸ 14
 σὸν καὶ ὑπάγε· θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν μοι 15
 ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ
 ἀγαθός εἰμι; Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι· πολλοὶ 16
 γάρ εἰσιν κλητοί,¹⁵ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹⁶ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς 17

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ³ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁴ ἐνδέκατος, eleventh. ⁵ ἀνά, upwards, upon. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ νομίζω, suppose, think. ⁸ γογγύζω, mutter, murmur. ⁹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁰ ἴσος, equal, identical. ¹¹ βάρος, ους, τό, burden, weight. ¹² καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹³ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹⁴ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁵ κλητός, called, summoned. ¹⁶ ἐκλεκτός, chosen, elect.

Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν
αὐτοῖς, Ἴδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 18
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινοῦσιν¹ αὐτὸν
θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι² καὶ μαστιγῶσαι 19
καὶ σταυρῶσαι: καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου⁴ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, 20
προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις; Λέγει 21
αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ
εὐωνύμων⁵ σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἶδατε 22
τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα⁶ ὃ
ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ, Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, 23
Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων⁵ μου οὐκ ἔστιν

¹κατακρίνω, condemn. ²ἐμπαίζω, mock. ³μαστιγῶ, whip, lash. ⁴Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁶βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism.

ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα 24
ἡγανάκτησαν¹ περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς 25
εἶπεν, Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν² αὐτῶν, καὶ οἱ
μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν³ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν 26
θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι 27
πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος· ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν 28
διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον⁴ ἀντί⁵
πολλῶν.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἰεριχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ 29
ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει,⁶
ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν 31
αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.⁷ Οἱ δὲ μείζον ἔκραζον, λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε,

¹ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ² κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ³ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ⁴ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ⁵ ἀντί, instead of, in place of. ⁶ παράγω, pass by, depart. ⁷ σιωπάω, be silent, keep silence.

υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω 32
 ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. 33
 Σπλαγχνισθεῖς¹ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν: καὶ εὐθέως
 ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἤλθον εἰς Βηθσφαγή² πρὸς τὸ ὄρος τῶν 21
 Ἑλαιῶν,³ τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων αὐτοῖς, Πορεύθητε εἰς 2
 τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι⁴ ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὐρήσετε ὄνον⁵ δεδεμένην, καὶ
 πῶλον⁶ μετ' αὐτῆς: λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι 3
 Ὁ κύριος αὐτῶν χρειαν ἔχει: εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον 4
 γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἴπατε τῇ 5
 θυγατρὶ Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πραῦς⁷ καὶ ἐπιβεβηκὼς⁸ ἐπὶ
 ὄνον⁵ καὶ πῶλον⁶ υἱὸν ὑποζυγίου.⁹ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες 6

¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ² Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁴ ἀπέναντι, over against, before. ⁵ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ⁶ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁷ πραῦς, gentle, mild. ⁸ ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ⁹ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass.

καθὼς προσέταξεν¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἡγαγον τὴν ὄνον² καὶ τὸν πῶλον³ καὶ 7
 ἐπέθηκαν ἐπάνω⁴ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν⁵ ἐπάνω⁴ αὐτῶν. Ὁ δὲ 8
 πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν⁶ ἐαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπτον⁷
 κλάδους⁸ ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννουν⁶ ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ 9
 προάγοντες⁹ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννὰ¹⁰ τῷ υἱῷ Δαυὶδ·
 εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννὰ¹⁰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹¹ Καὶ 10
 εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹² πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστίν
 οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹³ 11
 τῆς Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς 12
 πωλοῦντας¹⁴ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας¹⁵ τῶν κολλυβιστῶν
 κατέστρεψεν,¹⁷ καὶ τὰς καθέδρας¹⁸ τῶν πωλούντων¹⁴ τὰς περιστεράς.¹⁹ Καὶ 13

¹ προστάσσω, command, order. ² ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ³ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ⁵ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ⁶ στρωννύω, spread, furnish. ⁷ κόπτω, strike, smite. ⁸ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁹ προάγω, lead forth, go before. ¹⁰ ὡσαννά, hosanna. ¹¹ ὑψιστος, highest, most high. ¹² σείω, shake. ¹³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁴ πωλέω, sell. ¹⁵ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁶ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹⁷ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹⁸ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ¹⁹ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove.

λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ
αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον¹ ληστῶν.² Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ³ καὶ τυφλοὶ 14
ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς 15
τὰ θαυμάσια⁴ ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας⁵ κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας,
Ὡσαννά⁶ τῷ υἱῷ Δαυίδ, ἡγανάκτησαν,⁷ καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί οὗτοι 16
λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί: οὐδέποτε⁸ ἀνέγνωτε ὅτι Ἐκ
στόματος νηπιῶν⁹ καὶ θηλαζόντων¹⁰ κατηρτίσω¹¹ αἶνον;¹² Καὶ καταλιπὼν¹³ 17
αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,¹⁴ καὶ ἠϋλίσθη¹⁵ ἐκεῖ.

Πρωῖας¹⁶ δὲ ἐπανάγων¹⁷ εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν.¹⁸ Καὶ ἰδὼν συκῆν¹⁹ μίαν ἐπὶ τῆς 18
ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα²⁰ μόνον: καὶ λέγει
αὐτῇ, Μηκέτι²¹ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξηράνθη²²
παραχρῆμα²³ ἡ συκῆ.¹⁹ Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς 20

¹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁶ ὡσαννά, hosanna. ⁷ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ νήπιος, infant, child. ¹⁰ θηλάζω, suckle, nurse. ¹¹ καταρτίζω, mend, fit. ¹² αἶνος, ου, ὁ, praise. ¹³ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁵ αὐλίζομαι, spend the night, lodge. ¹⁶ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹⁷ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁹ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ²⁰ φύλλον, ου, τό, leaf. ²¹ μηκέτι, no longer. ²² ξηραίνω, dry up, parch. ²³ παραχρῆμα, immediately, instantly.

παραχρήμα¹ ἐξηράνθη² ἡ συκῇ;³ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν 21

λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,⁴ οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς³

ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ⁵ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν

θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, 22

πιστεύοντες, λήψετε.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσήλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 23

πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι

ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω 24

ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα

ποιῶ. Τὸ βάπτισμα⁶ Ἰωάννου πόθεν ἦν; Ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ 25

διαλογίζοντο⁷ παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ

τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν 26

¹ παραχρήμα, immediately, instantly. ² ξηραίνω, dry up, parch. ³ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁴ διακρίνω, discriminate, judge. ⁵ καὶ, and if, even if. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ διαλογίζομαι, debate, reason.

ὄχλον· πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ 27
Ἰησοῦ εἶπον, Οὐκ οἶδαμεν. Ἐφη αὐτοῖς καὶ αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ 28
προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί¹
μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω· ὕστερον² δὲ μεταμεληθεὶς,³ ἀπῆλθεν. 29
Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.⁴ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ,
κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; 31
Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ
τελώναι⁵ καὶ αἱ πόρναι⁶ προάγουσιν⁷ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν 32
γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ
τελώναι⁵ καὶ αἱ πόρναι⁶ ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε³
ὕστερον² τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

¹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ² ὕστερον, lastly, afterward. ³ μεταμέλωμαι, regret, repent. ⁴ ὡσαύτως, likewise. ⁵ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁶ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ⁷ προάγω, lead forth, go before.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,¹ ὅστις ἐφύτευσεν² 33
 ἀμπελῶνα,³ καὶ φραγμὸν⁴ αὐτῷ περιέθηκεν,⁵ καὶ ὥρυξεν⁶ ἐν αὐτῷ ληνόν,⁷ καὶ
 ὠκοδόμησεν πύργον,⁸ καὶ ἐξέδοτο⁹ αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁰ καὶ ἀπεδήμησεν.¹¹ Ὅτε δὲ 34
 ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς
 γεωργούς,¹⁰ λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹⁰ τοὺς 35
 δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν,¹² ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.¹³ 36
 Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων: καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς
 ὡσαύτως.¹⁴ Ὑστερον¹⁵ δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, 37
 Ἐντραπήσονται¹⁶ τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ¹⁰ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν 38
 ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁷ δεῦτε,¹⁸ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ
 κατὰσχωμεν¹⁹ τὴν κληρονομίαν²⁰ αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ 39
 ἀμπελῶνος³ καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,³ τί 40

¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ² φυτεύω, plant. ³ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁴ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ⁵ περιτίθημι, place around, put around. ⁶ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁷ ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ⁸ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ⁹ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁰ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹² δέρω, beat, flay. ¹³ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁴ ὡσαύτως, likewise. ¹⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁶ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁷ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ¹⁸ δεῦτε, come!. ¹⁹ κατέχω, hold back, hold fast. ²⁰ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance.

ποιήσῃ τοῖς γεωργοῖς¹ ἐκεῖνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς² ἀπολέσει 41
αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα³ ἐκδώσεται⁴ ἄλλοις γεωργοῖς,¹ οἵτινες ἀποδώσουσιν
αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐδέποτε⁵ 42
ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν⁶ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:⁷ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ⁸
ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία 43
τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ 44
τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται:⁹ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει¹⁰ αὐτόν. Καὶ 45
ἀκούσαντες οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι
περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, 46
ἐπειδὴ¹¹ ὥς προφῆτην αὐτὸν εἶχον.

¹ γεωργός, οὐ, ὁ, farmer, worker of the soil. ² κακῶς, badly, evilly. ³ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁴ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁷ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁸ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁹ συνθλάω, break, break in pieces. ¹⁰ λικμάω, crush, scatter. ¹¹ ἐπειδὴ, since, because.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, Ὡμοιώθη¹ ἡ **22**

βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους² τῷ υἱῷ αὐτοῦ:

καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς **3**

γάμους,² καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, **4**

Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἴδού, τὸ ἄριστόν³ μου ἡτοιμάσα, οἱ ταῦροί⁴ μου καὶ

τὰ σιτιστὰ⁵ τεθυμένα,⁶ καὶ πάντα ἔτοιμα:⁷ δεῦτε⁸ εἰς τοὺς γάμους.² Οἱ δὲ **5**

ἀμελήσαντες⁹ ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν¹⁰ αὐτοῦ:

οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν¹¹ καὶ ἀπέκτειναν. Καὶ **6**

ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,¹² καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα¹³ αὐτοῦ

ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς¹⁴ ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.¹⁵ Τότε λέγει **8**

τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος² ἔτοιμός⁷ ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν

ἄξιοι. Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους¹⁶ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὑρήτε, **9**

¹ ὁμοιώω, make like, liken. ² γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ³ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ⁴ ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ⁵ σιτιστός, fattened. ⁶ θύω, sacrifice, kill. ⁷ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁸ δεῦτε, come!. ⁹ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ¹⁰ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ¹¹ ὕβριζω, mistreat, insult. ¹² ὀργίζω, irritate, provoke. ¹³ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹⁴ φονεύς, έως, ὁ, murderer. ¹⁵ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ¹⁶ διέξοδος, ου, ἡ, outlet, way out.

καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.¹ Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς 10
 συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ
 γάμος¹ ἀνακειμένων.² Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι³ τοὺς ἀνακειμένους² 11
 εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα⁴ γάμου·¹ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁵ 12
 πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα⁴ γάμου;¹ Ὁ δὲ ἐφिमώθη.⁶ Τότε εἶπεν ὁ 13
 βασιλεὺς τοῖς διακόνοις, Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ
 ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·⁷ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁸ καὶ ὁ βρυγμὸς⁹
 τῶν ὀδόντων.¹⁰ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,¹¹ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹² 14

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹³ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν¹⁴ 15
 ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, 16
 λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ
 διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει¹⁶ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον

¹ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ θεάομαι, look at, behold. ⁴ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁵ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁶ φιμόω, muzzle, silence. ⁷ ἐξώτερος, outer, outside. ⁸ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁹ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁰ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹¹ κλητός, called, summoned. ¹² ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹³ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁴ παγιδεύω, ensnare, entrap. ¹⁵ Ἡρωδιανοί, ὡν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁶ μέλει, it is a care, it concerns.

ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον¹ Καίσαρι, ἢ οὐ; 17

Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν² αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;³ 19

Ἐπιδείξατέ⁴ μοι τὸ νόμισμα⁵ τοῦ κήνσου.¹ Οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον.⁶ 20

Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν⁷ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;⁸ Λέγουσιν αὐτῷ, 21

Καίσαρος. Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ

θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. 22

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,⁹ οἱ λέγοντες μὴ εἶναι 23

ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς εἶπεν, Ἐάν 24

τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει¹⁰ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα

αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ 25

ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησεν·¹¹ καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκεν

τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὅμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως 26

¹ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ² πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ³ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁵ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ⁸ ἐπιγραφή, ἥς, ἡ, inscription, title. ⁹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁰ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ¹¹ τελευτάω, die, end.

τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον¹ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, 27
 τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 29
 εἶπεν αὐτοῖς, Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. 30
 Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται,² ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ
 θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ 31
 ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, 32
 καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ 33
 ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο³ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν⁴ τοὺς Σαδδουκαίους,⁵ συνήχθησαν 34
 ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,⁶ πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων, 35
 Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, 36
 Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ
 ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ⁷ σου. Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ 38

¹ Ὑστερον, lastly, afterward. ² ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ φιμώω, muzzle, silence. ⁵ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁶ νομικός, pertaining to the law. ⁷ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding.

ὁμοία αὐτῇ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν 40

ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται.²

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί ὑμῖν 41

δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱὸς ἐστίν; Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ Δαυίδ. Λέγει 43

αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος 44

τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον³

τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ 45

οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέν⁴ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς

ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, Ἐπὶ τῆς 23

Μωσέως καθέδρας⁵ ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα 3

ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε,

¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ² κρεμάννυμι, hang, hang up. ³ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁴ τολμάω, dare, endure. ⁵ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair.

λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν¹ γὰρ φορτία² βαρέα³ καὶ 4
 δυσβάστακτα,⁴ καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁵ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ
 αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινήσαι⁷ αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ 5
 θεαθῆναι⁸ τοῖς ἀνθρώποις: πλατύνουσιν⁹ δὲ τὰ φυλακτήρια¹⁰ αὐτῶν, καὶ
 μεγαλύνουσιν¹¹ τὰ κράσπεδα¹² τῶν ἱματίων αὐτῶν: φιλοῦσίν τε τὴν 6
 πρωτοκλισίαν¹³ ἐν τοῖς δεῖπνοις,¹⁴ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας¹⁵ ἐν ταῖς συναγωγαῖς,
 καὶ τοὺς ἀσπασμούς¹⁶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,¹⁷ καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, 7
 Ῥαββί, ῥαββί: ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής,¹⁸ 8
 ὁ χριστός: πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ 9
 τῆς γῆς: εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε 10
 καθηγηταί:¹⁸ εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητής,¹⁸ ὁ χριστός. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν 11
 ἔσται ὑμῶν διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει¹⁹ ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται:²⁰ καὶ ὅστις 12

¹ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ² φορτίον, ου, τό, burden, load. ³ βαρύς, heavy, burdensome. ⁴ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁵ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁶ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁷ κινέω, move, stir. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ πλατύνω, broaden, enlarge. ¹⁰ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹¹ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹² κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹³ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁴ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁵ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ¹⁶ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹⁷ ἀγορά, ᾱς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁸ καθηγητής, οὔ, ὁ, teacher, leader. ¹⁹ ὑψόω, lift up, exalt. ²⁰ ταπεινός, humble, humiliate.

ταπεινώσει¹ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.²

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,³ ὅτι κατεσθίετε⁴ τὰς οἰκίας 13

τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει⁵ μακρὰ⁶ προσευχόμενοι: διὰ τοῦτο λήψεσθε

περισσότερον⁷ κρίμα. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,³ ὅτι 14

κλείετε⁸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ οὐκ

εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,³ ὅτι περιάγετε⁹ τὴν θάλασσαν 15

καὶ τὴν ξηρὰν¹⁰ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,¹¹ καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν

γεέννης¹² διπλότερον¹³ ὑμῶν.

¹ ταπεινώω, humble, humiliate. ² ὑψόω, lift up, exalt. ³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ κατεσθίω, eat up, devour. ⁵ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁶ μακρός, long, far distant. ⁷ περισσός, excessive, abundant. ⁸ κλείω, shut up. ⁹ περιάγω, lead around, go about. ¹⁰ ξηρός, dry, withered. ¹¹ προσήλυτος, ου, ὁ, proselyte, convert. ¹² γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹³ διπλοῦς, double, two-fold.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ¹ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὅς 16
 δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ χρυσῷ² τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ³ καὶ τυφλοί· τίς γὰρ μείζων 17
 ἐστίν, ὁ χρυσός,² ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων τὸν χρυσόν;² Καί, Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ 18
 θυσιαστηρίῳ,⁴ οὐδέν ἐστιν· ὅς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ δώρῳ⁵ τῷ ἐπάνω⁶ αὐτοῦ,
 ὀφείλει. Μωροὶ³ καὶ τυφλοί· τί γὰρ μείζον, τὸ δῶρον,⁵ ἢ τὸ θυσιαστήριον⁴ τὸ 19
 ἀγιάζον τὸ δῶρον;⁵ Ὁ οὖν ὁμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ⁴ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν 20
 πᾶσιν τοῖς ἐπάνω⁶ αὐτοῦ· καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ 21
 κατοικήσαντι αὐτόν· καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ 22
 καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω⁶ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁷ ὅτι ἀποδεκατοῦτε⁸ τὸ 23
 ἡδύοσμον⁹ καὶ τὸ ἄνηθον¹⁰ καὶ τὸ κύμινον,¹¹ καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα¹² τοῦ
 νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, καὶ κεῖνα¹³

¹ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ² χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ³ μωρός, foolish, stupid. ⁴ θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ⁵ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ ἀποδεκατόν, tithe, collect a tithe. ⁹ ἡδύοσμον, οὐ, τό, mint, peppermint. ¹⁰ ἄνηθον, οὐ, τό, dill, anise. ¹¹ κύμινον, οὐ, τό, cummin, cumin. ¹² βαρύς, heavy, burdensome. ¹³ καὶ κεῖνος, and he, and she.

μὴ ἀφιέναι. Ὁδηγοί¹ τυφλοί, οἱ διϋλίζοντες² τὸν κώνωπα,³ τὴν δὲ κάμηλον⁴ 24
καταπίνοντες.⁵

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁶ ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν⁷ τοῦ 25
ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,⁸ ἔσωθεν⁹ δὲ γέμουσιν¹⁰ ἐξ ἀρπαγῆς¹¹ καὶ ἀδικίας. 26
Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς¹² τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,
ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς¹³ αὐτῶν καθαρὸν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁶ ὅτι παρομοιάζετε¹⁴ τάφοις¹⁵ 27
κεκονιαμένοις,¹⁶ οἵτινες ἔξωθεν⁷ μὲν φαίνονται ὡραῖοι,¹⁷ ἔσωθεν⁹ δὲ γέμουσιν¹⁰
ὁστέων¹⁸ νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.¹⁹ Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν⁷ μὲν 28
φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν⁹ δὲ μεστοί²⁰ ἐστε ὑποκρίσεως²¹ καὶ
ἀνομίας.²²

¹ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ² διϋλίζω, filter out, strain out. ³ κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ⁴ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁵ καταπίνω, drink down, swallow. ⁶ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁷ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁸ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ⁹ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁰ γέμω, fill, am full of. ¹¹ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ¹² ἐντός, inside, among. ¹³ ἐκτός, aside from, besides. ¹⁴ παρομοιάζω, be like, resemble. ¹⁵ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ¹⁶ κονιάω, whitewash. ¹⁷ ὡραίος, beautiful, fair. ¹⁸ ὁστέον, τό, bone. ¹⁹ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ²⁰ μεστός, full. ²¹ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ²² ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους² 29
 τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε³ τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν 30
 ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν κοινωνοὶ⁴ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι
 τῶν προφητῶν. Ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων⁵ τοὺς 31
 προφῆτας: καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον⁶ τῶν πατέρων ὑμῶν. Ὅφεις,⁷ 32
 γεννήματα⁸ ἐχιδνῶν,⁹ πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;¹⁰ Διὰ τοῦτο, 34
 ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφῆτας καὶ σοφοὺς¹¹ καὶ γραμματεῖς: καὶ ἐξ
 αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε¹² ἐν ταῖς
 συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν: ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν 35
 αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως
 τοῦ αἵματος Ζαχαρίου¹³ υἱοῦ Βαραχίου,¹⁴ ὃν ἐφονεύσατε⁵ μεταξὺ¹⁵ τοῦ ναοῦ καὶ
 τοῦ θυσιαστηρίου.¹⁶ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἥξει πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν 36

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ³ κοσμέω, adorn, put into order. ⁴ κοινωνός, οὐ, ὁ, partner, sharer. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁷ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁰ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹¹ σοφός, wise. ¹² μαστιγώω, whip, lash. ¹³ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁴ Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ¹⁵ μεταξὺ, between, after. ¹⁶ θυσιαστήριον, ου, τό, altar.

ταύτην.

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἥ ἀποκτένουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα¹ 37

τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις² ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν³ τὰ τέκνα

σου, ὃν τρόπον⁴ ἐπισυνάγει⁵ ὄρνις⁶ τὰ νοσσία⁶ ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,⁷ καὶ

οὐκ ἠθέλησατε. Ἴδού, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ 38

με ἴδητε ἀπ' ἄρτι ἕως ἄν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 24

ἐπιδείξαι⁸ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς⁹ τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ 2

βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ

καταλυθῇσεται.¹⁰

¹ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ² ποσάκις, how often? how often. ³ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁴ τρόπος, ου, ό, manner, way. ⁵ ὄρνις, ιθος, ή, hen, bird. ⁶ νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ⁷ πτέρυξ, υγος, ή, wing. ⁸ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁹ οἰκοδομή, ής, ή, building, edification. ¹⁰ καταλύω, destroy, lodge.

Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,¹ προσήλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 3
κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς
παρουσίας,² καὶ τῆς συντελείας³ τοῦ αἰῶνος; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 4
αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί 5
μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ χριστός; καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Μελλήσετε δὲ 6
ἀκούειν πολέμους⁴ καὶ ἀκοὰς⁵ πολέμων;⁴ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε;⁶ δεῖ γὰρ πάντα
γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω⁷ ἐστὶν τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ 7
βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν; καὶ ἔσονται λιμοὶ⁸ καὶ λοιμοὶ⁹ καὶ σεισμοὶ¹⁰ κατὰ
τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.¹¹ Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, 8
καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ
ὄνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, 10
καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται¹² ἐγερθήσονται, καὶ 11
πλανήσουσιν πολλούς. Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι¹³ τὴν ἀνομίαν,¹⁴ ψυγήσεται¹⁵ ἡ 12

¹ ἑλαία, ας, ἡ, olive tree. ² παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ³ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁴ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁶ θροέω, disturb, agitate. ⁷ οὐπω, not yet. ⁸ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ⁹ λοιμός, οὔ, ὁ, pestilence, plague. ¹⁰ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹¹ ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹³ πληθύνω, multiply, increase. ¹⁴ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁵ ψύχω, cool, grow cold.

ἀγάπη τῶν πολλῶν: ὁ δὲ ὑπομείνας¹ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Καὶ 13
κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ² εἰς
μαρτύριον³ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν: καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα⁴ τῆς ἐρημώσεως,⁵ τὸ ρηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ 15
προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω⁶ – τότε οἱ ἐν τῇ 16
Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη: ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος⁷ μὴ καταβαινέτω ἄραι τὰ 17
ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ: καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια 18
αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ⁸ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις⁹ ἐν ἐκείναις ταῖς 19
ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ¹⁰ ὑμῶν χειμῶνος,¹¹ μηδὲ 20
σαββάτῳ. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα¹² οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου 21
ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν¹³ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, 22
οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ: διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹⁴ κολοβωθήσονται¹³ αἱ ἡμέραι

¹ ὑπομένω, tarry, endure. ² οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ³ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁴ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁵ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ⁶ νοέω, understand, consider. ⁷ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁸ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁹ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁰ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ¹¹ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ¹² οἷος, such as, of what kind. ¹³ κολοβόω, curtail, shorten. ¹⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect.

ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. 23

Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι¹ καὶ ψευδοπροφῆται,² καὶ δώσουσιν σημεῖα

μεγάλα καὶ τέρατα,³ ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁴ Ἰδοὺ, 25

προεῖρηκα⁵ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε: 26

Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,⁶ μὴ πιστεύσητε. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή⁷ ἐξέρχεται ἀπὸ 27

ἀνατολῶν⁸ καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν,⁹ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁰ τοῦ υἱοῦ

τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτώμα,¹¹ ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.¹² 28

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,¹³ καὶ ἡ 29

σελήνη¹⁴ οὐ δώσει τὸ φέγγος¹⁵ αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες¹⁶ πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ

οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.¹⁷ Καὶ τότε φανήσεται 30

τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ τότε κόψονται¹⁸ πᾶσαι αἱ

φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν

¹ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ³ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁵ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁶ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁷ ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness. ⁸ ἀνατολή, ἥς, ἡ, east, dawn. ⁹ δυσμή, ἥς, ἡ, the western region. ¹⁰ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹¹ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹² ἀετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture. ¹³ σκοτίζω, darken. ¹⁴ σελήνη, ἥς, ἡ, moon. ¹⁵ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁶ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹⁷ σαλεύω, shake, excite. ¹⁸ κόπτω, strike, smite.

τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους 31

αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος¹ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν² τοὺς ἐκλεκτοὺς³

αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων⁴ οὐρανῶν ἕως ἄκρων⁴ αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς⁵ μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν ἤδη ὁ κλάδος⁶ αὐτῆς γένηται 32

ἀπαλός,⁷ καὶ τὰ φύλλα⁸ ἐκφύη,⁹ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος:¹⁰ οὕτως καὶ ὑμεῖς, 33

ὅταν ἴδῃτε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω 34

ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς 35

καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. Περὶ δὲ τῆς 36

ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ

πατήρ μου μόνος. Ὡσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,¹¹ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία 37

τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὡσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ 38

κατακλυσμοῦ¹³ τρώγοντες¹⁴ καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες,¹⁵ ἄχρι

¹ σάλπιγξ, ιγγος, ή, trumpet. ² ἐπισυνάγω, gather, gather together. ³ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁴ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ⁵ συκῆ, ἡς, ή, fig tree. ⁶ κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch. ⁷ ἀπαλός, tender. ⁸ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁹ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ¹⁰ θέρος, ους, τό, summer. ¹¹ Νῶε, ό, Noah. ¹² παρουσία, ας, ή, presence, coming. ¹³ κατακλυσμός, οὔ, ό, flood, deluge. ¹⁴ τρώγω, gnaw, crunch. ¹⁵ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry.

ἥς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε¹ εἰς τὴν κιβωτόν,² καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἥλθεν ὁ 39
 κατακλυσμὸς³ καὶ ἤρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁴ τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ: ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς 40
 ἀφίεται. Δύο ἀλήθουσαι⁵ ἐν τῷ μύλῳ: ⁶μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. 41
 Γρηγορεῖτε⁷ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ 42
 γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾗδει ὁ οἰκοδεσπότης⁸ ποία φυλακῇ ὁ κλέπτῃς⁹ ἔρχεται,
 ἐγρηγόρησεν⁷ ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασεν¹⁰ διορυγῆναι¹¹ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο 44
 καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι:¹² ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. 45
 Τίς ἄρα¹³ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,¹⁴ ὃν κατέστησεν¹⁵ ὁ κύριος αὐτοῦ
 ἐπὶ τῆς θεραπείας¹⁶ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν¹⁷ ἐν καιρῷ; Μακάριος 46
 ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθων ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀμήν 47
 λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει¹⁵ αὐτόν. Ἐὰν δὲ 48

¹ Νῶε, ὁ, Noah. ² κιβωτός, οὗ, ἡ, wooden box, ark. ³ κατακλυσμός, οὗ, ὁ, flood, deluge. ⁴ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁵ ἀλήθω, grind. ⁶ μύλων, mill-house. ⁷ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁸ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁹ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ¹⁰ εἴω, permit, allow. ¹¹ διορύσσω, break through, break in. ¹² ἔτοιμος, ready, prepared. ¹³ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁴ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁵ καθίστημι, set, constitute. ¹⁶ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ¹⁷ τροφή, ἧς, ἡ, food, nourishment.

εἴπη ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει¹ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, 49
καὶ ἄρξεται τύπτειν² τοὺς συνδούλους,³ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν
μεθυόντων,⁴ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,⁵ καὶ ἐν 50
ᾧρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει⁶ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν 51
ὑποκριτῶν⁷ θήσει: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁸ καὶ ὁ βρυγμὸς⁹ τῶν ὀδόντων.¹⁰

Τότε ὁμοιωθήσεται¹¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις,¹² αἵτινες λαβοῦσαι 25
τὰς λαμπάδας¹³ αὐτῶν ἐξηλθον εἰς ἀπάντησιν¹⁴ τοῦ νυμφίου.¹⁵ Πέντε δὲ ἦσαν 2
ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,¹⁶ καὶ αἱ πέντε μωραί.¹⁷ Αἵτινες μωραί,¹⁷ λαβοῦσαι τὰς 3
λαμπάδας¹³ αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον: αἱ δὲ φρόνιμοι¹⁶ ἔλαβον 4
ἔλαιον¹⁸ ἐν τοῖς ἀγγείοις¹⁹ αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων¹³ αὐτῶν. Χρονίζοντος¹ δὲ 5
τοῦ νυμφίου,¹⁵ ἐνύσταξαν²⁰ πάσαι καὶ ἐκάθευδον.²¹ Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ²² 6

¹ χρονίζω, spend or take time, delay. ² τύπτω, smite, beat. ³ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁴ μεθύω, be drunken, am drunk. ⁵ προσδοκάω, wait for, look for. ⁶ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ⁷ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁰ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹¹ ὁμοιάω, make like, liken. ¹² παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹³ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ¹⁴ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ¹⁵ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁶ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁷ μωρός, foolish, stupid. ¹⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁹ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ²⁰ νυστάζω, become drowsy, doze. ²¹ καθεύδω, sleep. ²² κραυγή, ἤς, ἡ, outcry, crying.

γένονεν, Ἰδοὺ, ὁ νυμφίος¹ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν² αὐτοῦ. Τότε 7
ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι³ ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν⁴ τὰς λαμπάδας⁵ αὐτῶν. 8
Αἱ δὲ μωραὶ⁶ ταῖς φρονίμοις⁷ εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου⁸ ὑμῶν, ὅτι αἱ
λαμπάδες⁵ ἡμῶν σβέννυνται.⁹ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,⁷ λέγουσαι, 9
Μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ¹⁰ ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς
πωλοῦντας¹¹ καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν 10
ὁ νυμφίος:¹ καὶ αἱ ἔτοιμοι¹² εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους,¹³ καὶ ἐκλείσθη
ἡ θύρα. Ὑστερον¹⁵ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι,³ λέγουσαι, Κύριε, κύριε, 11
ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. 12
Γρηγορεῖτε¹⁶ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἔρχεται.

¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ² ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ³ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ⁵ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁶ μωρός, foolish, stupid. ⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ⁹ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁰ ἀρκέω, assist, suffice. ¹¹ πωλέω, sell. ¹² ἔτοιμος, ready, prepared. ¹³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁴ κλείω, shut, shut up. ¹⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁶ γρηγορέω, watch, keep watch.

Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν¹ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν 14
αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ὃ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα,² ὃ δὲ δύο, ὃ δὲ 15
ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν: καὶ ἀπεδήμησεν¹ εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ 16
τὰ πέντε τάλαντα² λαβὼν εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε
τάλαντα.² Ὡσαύτως³ καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν⁴ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἐν 17
λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν⁵ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν⁶ τὸ ἀργύριον⁷ τοῦ κυρίου
αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ 19
συναίρει⁸ μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα² λαβὼν 20
προσῆνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα,² λέγων, Κύριε, πέντε τάλαντά² μοι
παρέδωκας: Ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα² ἐκέρδησα⁴ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ 21
κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε
καταστήσω:¹⁰ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ 22
δύο τάλαντα² λαβὼν εἶπεν, Κύριε, δύο τάλαντά² μοι παρέδωκας: Ἴδε, ἄλλα δύο

¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁶ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁸ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁹ εὖ, well, well done. ¹⁰ καθίστημι, set, constitute.

τάλαντα¹ ἐκέρδησα² ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,³ δοῦλε ἀγαθὲ 23
καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:⁴ εἴσελθε εἰς τὴν
χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον¹ εἰληφώς εἶπεν, 24
Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς⁵ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων⁶ ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ
συνάγων ὅθεν⁷ οὐ διεσκόρπισας:⁸ καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα⁹ τὸ τάλαντόν¹ 25
σου ἐν τῇ γῇ: Ἴδε, ἔχεις τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, 26
Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,¹⁰ ἦδεις ὅτι θερίζω⁶ ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω
ὅθεν⁷ οὐ διεσκόρπισα:⁸ ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν¹¹ μου τοῖς τραπεζίταις,¹² 27
καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην¹³ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.¹⁴ Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ 28
τάλαντον,¹ καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα.¹ Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ 29
δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται: ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται
ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον¹⁵ δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.¹⁶ Ἐκεῖ 30

¹τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ²κερδαίνω, gain, win. ³εὖ, well, well done. ⁴καθίστημι, set, constitute. ⁵σκληρός, hard, rough. ⁶θερίζω, reap, gather. ⁷ὅθεν, from where, from which. ⁸διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹κρύπτω, conceal, hide. ¹⁰ὀκνηρός, lazy, idle. ¹¹ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹²τραπεζίτης, ου, ό, money changer, banker. ¹³κομίζω, receive, bring. ¹⁴τόκος, ου, ό, interest, usury. ¹⁵ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹⁶ἐξώτερος, outer, outside.

ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹ καὶ ὁ βρυγμὸς² τῶν ὀδόντων.³

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι 31

μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται 32

ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ⁴ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ

ποιμὴν⁵ ἀφορίζει⁴ τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων·⁶ καὶ στήσῃ τὰ μὲν πρόβατα ἐκ 33

δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια⁷ ἐξ εὐωνύμων.⁸ Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν 34

αὐτοῦ, Δεῦτε,⁹ οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατέ¹⁰ τὴν

ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς¹¹ κόσμου. Ἐπείνασα¹² γάρ, καὶ 35

ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα,¹³ καὶ ἐποτίσατέ¹⁴ με· ξένος¹⁵ ἤμην, καὶ

συνηγάγετέ με· γυμνός,¹⁶ καὶ περιβάλετέ¹⁷ με· ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ¹⁸ 36

με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, 37

λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,¹² καὶ ἐθρέψαμεν;¹⁹ Ἡ διψῶντα,¹³

¹ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ² βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ³ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁴ ἀφορίζω, separate, set apart. ⁵ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁶ ἐρίφος, οὐ, ὁ, young goat, kid. ⁷ ἐρίφιον, οὐ, τό, goat, kid. ⁸ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁹ δεῦτε, come!. ¹⁰ κληρονομέω, inherit, obtain. ¹¹ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ¹² πεινάω, hunger, am hungry. ¹³ διψάω, thirst, thirst for. ¹⁴ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁵ ξένος, strange, stranger. ¹⁶ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁷ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁸ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁹ τρέφω, make to grow, nourish.

καὶ ἐποτίσαμεν;¹ Πότε δέ σε εἶδομεν ξένον,² καὶ συνηγάγομεν; Ἡ γυμνόν,³ καὶ 38
 περιεβάλομεν;⁴ Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; 39
 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε
 ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,⁵ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ 41
 τοῖς ἐξ εὐωνύμων,⁶ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ καταραμένοι,⁷ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον,
 τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα⁸ γάρ, καὶ οὐκ 42
 ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,⁹ καὶ οὐκ ἐποτίσατέ¹ με: ξένος² ἤμην, καὶ οὐ 43
 συνηγάγετέ με: γυμνός,³ καὶ οὐ περιεβάλετέ⁴ με: ἀσθενής, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ
 οὐκ ἐπεσκέψασθέ¹⁰ με. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, Κύριε, πότε 44
 σὲ εἶδομεν πεινῶντα,⁸ ἢ διψῶντα,⁹ ἢ ξένον,² ἢ γυμνόν,³ ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ,
 καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 45
 ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁵ οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ 46
 ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν¹¹ αἰώνιον: οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

¹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ² ξένος, strange, stranger. ³ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ⁵ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁶ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁷ καταράσθαι, curse. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ διψάω, thirst, thirst for. ¹⁰ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹¹ κόλασις, εὖως, ἡ, punishment, chastisement.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς **26**
 μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ **2**
 ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ **3**
 οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν¹ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ
 λεγομένου Καϊάφα,² καὶ συνεβουλεύσαντο³ ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ⁴ κρατήσωσιν **4**
 καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἐλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος⁵ γένηται ἐν τῷ **5**
 λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ⁶ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,⁷ **6**
 προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον⁸ μύρου⁹ ἔχουσα βαρυτίμου,¹⁰ καὶ κατέχεεν¹¹
 ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹² Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ **8**
 ἠγανάκτησαν,¹³ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹⁴ αὕτη; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ **9**
 μύρον⁹ πρᾶθῆναι¹⁵ πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν **10**
 αὐτοῖς, Τί κόπους¹⁶ παρέχετε¹⁷ τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ.

¹ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ³ συμβουλεύω, plot, advise. ⁴ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁵ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁶ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁷ λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprous. ⁸ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ⁹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁰ βαρύτιμος, very expensive, very precious. ¹¹ καταχέω, pour out, down. ¹² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹³ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁴ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁵ πιπράσκω, sell. ¹⁶ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹⁷ παρέχω, offer, afford.

Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. 11
 Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον¹ τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι²
 με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ 13
 τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον³ αὐτῆς. Τότε 14
 πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης,⁴ πρὸς τοὺς
 ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ 15
 ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα⁵ ἀργύρια,⁶ καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν⁷ ἵνα αὐτὸν 16
 παραδῷ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων⁸ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ, 17
 Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑπάγετε εἰς τὴν 18
 πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,⁹ καὶ εἵπατε αὐτῷ, Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου
 ἐγγύς ἐστιν: πρὸς σε ποιῶ τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ 19

¹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ² ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ³ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ⁴ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁵ τριάκοντα, thirty, 30. ⁶ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁷ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ⁸ ἁζύμος, unleavened, paschal feast. ⁹ δεῖνα, ὁ, certain one, so and so.

μαθηταὶ ὡς συνέταξεν¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα. Ὁψίας² δὲ 20
γενομένης ἀνέκειτο³ μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 21
ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι σφόδρα⁴ ἤρξαντο λέγειν 22
αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι⁵ ἐγώ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ 23
ἐμβάψας⁶ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ⁷ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς 24
τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ
ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη
ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν, Μήτι⁵ 25
ἐγώ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς 26
τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν⁸ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν,
Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ 27
εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: τοῦτο γάρ ἐστιν 28
τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν⁹

¹ συντάσσω, arrange, direct. ² ὄψιος, late. ³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁶ ἐμβάπτω, dip, dip into. ⁷ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish. ⁸ κλάω, break. ⁹ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness.

ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος¹ τῆς 29
 ἀμπέλου,² ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.

Καὶ ὑμνήσαντες³ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁴ 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ 31
 ταύτῃ: γέγραπται γάρ, Πατάξω⁵ τὸν ποιμένα,⁶ καὶ διασκορπισθήσεται⁷ τὰ
 πρόβατα τῆς ποιμένης.⁸ Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω⁹ ὑμᾶς εἰς τὴν 32
 Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται 33
 ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε¹⁰ σκανδαλισθήσομαι. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω 34
 σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν¹¹ ἄλέκτορα¹² φωνῆσαι, τρίς¹³ ἀπαρνήσῃ¹⁴ με. 35
 Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κἂν¹⁵ δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.

¹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ² ἄμπελος, ου, ή, vine. ³ ὑμνέω, sing to, praise. ⁴ ἐλαία, ας, ή, olive tree. ⁵ πατάσσω, strike, smite. ⁶ ποιμήν, ένος, ό, shepherd. ⁷ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁸ ποίμνη, ης, ή, flock. ⁹ προάγω, lead forth, go before. ¹⁰ οὐδέποτε, never. ¹¹ πρὶν, before, formerly. ¹² ἀλέκτωρ, ορος, ό, rooster, cock. ¹³ τρίς, thrice, three times. ¹⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁵ κἂν, and if, even if.

Ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον¹ λεγόμενον Γεθσημανή,² καὶ λέγει 36
τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε αὐτοῦ,³ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ 37
παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου,⁴ ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ
ἀδημονεῖν.⁵ Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Περίλυπός⁶ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως 38
θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε⁷ μετ' ἐμοῦ. Καὶ προσελθὼν μικρόν, 39
ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν
ἐστὶν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς
σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει αὐτοὺς καθεύδοντας,⁸ καὶ 40
λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι⁷ μετ' ἐμοῦ; 41
Γρηγορεῖτε⁷ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.⁹ Τὸ μὲν πνεῦμα
πρόθυμον,¹⁰ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, 42

¹ χωρίον, ου, τό, place, field. ² Γεθσημανή, ἡ, Gethsemane. ³ αὐτοῦ, there, here. ⁴ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵ ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁶ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁷ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁸ καθεύδω, sleep. ⁹ πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ¹⁰ πρόθυμος, willing, ready.

λέγων, Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν
 μὴ αὐτὸ πῖω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν εὗρίσκει αὐτοὺς πάλιν 43
 καθεύδοντας.¹ ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.² Καὶ ἀφείς αὐτοὺς 44
 ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται 45
 πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ τὸ λοιπὸν καὶ
 ἀναπαύεσθε.³ Ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς
 χεῖρας ἀμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοὺ, ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. 46

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ μετ' αὐτοῦ 47
 ὄχλος πολλὸς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,⁴ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων
 τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων, Ὅν ἂν 48
 φιλήσω, αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ 49
 εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν⁵ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁶ 50
 ἐφ' ᾧ πάρει;⁷ Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον⁸ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ

¹ καθεύδω, sleep. ² βαρέω, burden, weigh down. ³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁴ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁵ καταφίλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁶ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁷ πάρειμι, be present, have arrived. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.

ἐκράτησαν αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνει¹ τὴν χεῖρα, 51
ἀπέσπασεν² τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας³ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως
ἀφείλεν⁴ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.⁵ Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν⁶ σου τὴν 52
μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ
ἀποθανοῦνται. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, 53
καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας⁷ ἀγγέλων; Πῶς οὖν 54
πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ 55
Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστὴν⁸ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων⁹
συλλαβεῖν¹⁰ με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην¹¹ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ
οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν 56
προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀποσπάω, draw away, withdraw. ³ πατάσσω, strike, smite. ⁴ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁵ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁶ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁷ λεγεών, ὠνος, ἡ, legion, very large number. ⁸ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹⁰ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹¹ καθέζομαι, sit down, am sitting.

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον¹ πρὸς Καϊάφαν² τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ 57
 γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ 58
 ἀπὸ μακρόθεν,³ ἕως τῆς αὐλῆς⁴ τοῦ ἀρχιερέως· καὶ εἰσελθὼν ἔσω⁵ ἐκάθητο μετὰ
 τῶν ὑπηρετῶν,⁶ ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ 59
 συνέδριον⁷ ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν⁸ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν
 αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρον. Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων¹⁰ προσελθόντων, οὐχ εὔρον. 60
 Ὑστερον¹¹ δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹⁰ εἶπον, Οὗτος ἔφη, Δύναμαι 61
 καταλῦσαι¹² τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. Καὶ 62
 ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου
 καταμαρτυροῦσιν;¹³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.¹⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν 63
 αὐτῷ, Ἐξορκίζω¹⁵ σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός,
 ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι 64

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² Καϊάφας, α, δ, Caiaphas. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ ἔσω, within, inside. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ⁹ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁰ ψευδόμερτυς, υρος, ὁ, false witness. ¹¹ ὕστερον, lastly, afterward. ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁴ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁵ ἐξορκίζω, put under oath, adjure.

ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ
ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν¹ τὰ 65
ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι Ἐβλασφήμησεν: τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε,
νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν² αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες 66
εἶπον, Ἐνοχος³ θανάτου ἐστίν. Τότε ἐνέπτυσαν⁴ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ 67
ἐκολάφισαν⁵ αὐτόν: οἱ δὲ ἐρράπισαν,⁶ λέγοντες, Προφήτευσον ἡμῖν, χριστέ. 68
Τίς ἐστὶν ὁ παῖσας⁷ σε;

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ:⁸ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη,⁹ 69
λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.¹⁰ Ὁ δὲ ἡρνήσατο ἔμπροσθεν 70
αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, 71
εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ
Ναζωραίου.¹² Καὶ πάλιν ἡρνήσατο μεθ' ὅρκου¹³ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. 72

¹ διαρρήσσω, tear asunder. ² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ³ ἐνοχος, involved in, liable. ⁴ ἐμπτύω, spit upon. ⁵ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ⁶ ραπίζω, slap, strike. ⁷ παίω, strike, hit. ⁸ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁹ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ¹⁰ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹¹ πυλῶν, ὠνος, ὁ, vestibule, gateway. ¹² Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹³ ὅρκος, ου, ὁ, oath.

Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹ καὶ σὺ ἐξ
αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ ἡ λαλιά² σου δηλόν³ σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν⁴ 74
καὶ ὁμνύειν ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ⁵ ἐφώνησεν. Καὶ 75
ἐμνήσθη⁶ ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρὶν⁷
ἀλέκτορα⁵ φωνῆσαι, τρίς⁸ ἀπαρνήσῃ⁹ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.¹⁰

Πρωῖας¹¹ δὲ γενομένης, συμβούλιον¹² ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 27
πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι¹³ αὐτόν: καὶ δῆσαντες 2
αὐτὸν ἀπήγαγον¹⁴ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ¹⁵ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.¹⁶

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτόν ὅτι κατεκρίθη,¹⁷ μεταμεληθεὶς¹⁸ 3
ἀπέστρεψεν¹⁹ τὰ τριάκοντα²⁰ ἀργύρια²¹ τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, 4
λέγων, Ὁμάρτον παραδοὺς αἷμα ἁθῶν.²² Οἱ δὲ εἶπον, Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. 5

¹ ἀληθῶς, truly, really. ² λαλιά, ᾤα, ἡ, speech, way of talking. ³ δηλός, clear, evident. ⁴ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ⁵ ἀλέκτωρ, ὄρος, ὁ, rooster, cock. ⁶ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁷ πρὶν, before, formerly. ⁸ τρίς, thrice, three times. ⁹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁰ πικρῶς, bitterly. ¹¹ πρωῖα, ἄς, ἡ, early morning. ¹² συμβούλιον, οὐ, τό, counsel, council. ¹³ θανατῶ, put to death, subdue. ¹⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁵ Πόντιος, οὐ, ὁ, Pontius. ¹⁶ ἡγεμόν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁷ κατακρίνω, condemn. ¹⁸ μεταμέλομαι, regret, repent. ¹⁹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ²⁰ τριάκοντα, thirty, 30. ²¹ ἀργύριον, οὐ, τό, silver, shekel. ²² ἁθῶς, innocent, guiltless.

Καὶ ῥίψας¹ τὰ ἀργύρια² ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησεν·³ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγεστο.⁴ Οἱ δὲ⁶
 ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια² εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
 κορβανᾶν,⁵ ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν. Συμβούλιον⁶ δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ⁷
 αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,⁷ εἰς ταφὴν⁸ τοῖς ξένοις.⁹ Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς⁸
 ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος, ἕως τῆς σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ⁹
 Ἱερεμίου¹⁰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα¹¹ ἀργύρια,² τὴν
 τιμὴν τοῦ τετιμημένου,¹² ὃν ἐτιμήσαντο¹² ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ· καὶ ἔδωκαν αὐτὰ¹⁰
 εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,⁷ καθὰ¹³ συνέταξεν¹⁴ μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος·¹⁵ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν,¹⁵
 λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ¹²
 ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι¹⁶ αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν
 ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα σου¹³

¹ ῥίπτω, throw, cast. ² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁴ ἀπάγχω, choke, strangle. ⁵ Κορβᾶν, gift to God, corban. ⁶ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁷ κεραμεύς, έως, ό, potter. ⁸ ταφή, ής, ή, burial, burial place. ⁹ ξένος, strange, stranger. ¹⁰ Ἱερεμίας, ου, ό, Jeremiah. ¹¹ τριάκοντα, thirty, 30. ¹² τιμάω, honor, value at a price. ¹³ καθά, just as, as. ¹⁴ συντάσσω, arrange, direct. ¹⁵ ἡγεμὼν, όνος, ό, governor, leader. ¹⁶ κατηγορέω, accuse, charge.

καταμαρτυροῦσιν;¹ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἐν ῥῆμα, ὥστε 14
 θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα² λίαν.³ Κατὰ δὲ ἐορτὴν εἰώθει⁴ ὁ ἡγεμὼν² ἀπολύειν ἓνα 15
 τῷ ὄχλῳ δέσμιον,⁵ ὃν ᾔθελον. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον⁵ ἐπίσημον,⁶ λεγόμενον 16
 Βαραββᾶν.⁷ Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε 17
 ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν,⁷ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ 18
 φθόνον⁸ παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος,⁹ ἀπέστειλεν 19
 πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, Μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ: πολλὰ
 γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ¹⁰ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι 20
 ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,⁷ τὸν δὲ Ἰησοῦν
 ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν² εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο 21
 ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.⁷ Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί οὖν 22
 ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω. 23
 Ὁ δὲ ἡγεμὼν² ἔφη, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς¹¹ ἔκραζον, λέγοντες,

¹ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ² ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ³ λίαν, greatly, very. ⁴ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁵ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁶ ἐπίσημος, splendid, outstanding. ⁷ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁸ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ⁹ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ¹⁰ ὄναρ, τό, dream. ¹¹ περισσῶς, abundantly, exceedingly.

Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ,¹ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος² 24
γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπενίψατο³ τὰς χεῖρας ἀπέναντι⁴ τοῦ ὄχλου, λέγων,
Ἄθῶός⁵ εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου: ὑμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς 25
πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε 26
ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:⁶ τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας⁷ παρέδωκεν ἵνα
σταυρωθῇ.

Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος,⁸ παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον,⁹ 27
συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν:¹⁰ καὶ ἐκδύσαντες¹¹ αὐτόν, περιέθηκαν¹² 28
αὐτῷ χλαμύδα¹³ κοκκίνην.¹⁴ Καὶ πλέξαντες¹⁵ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν,¹⁶ ἐπέθηκαν 29
ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον¹⁷ ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ: καὶ
γονυπετήσαντες¹⁸ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον¹⁹ αὐτῷ, λέγοντες, Χαῖρε, ὁ
βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἐμπτύσαντες²⁰ εἰς αὐτόν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,¹⁷ 30

¹ ὠφελέω, profit, help. ² θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ³ ἀπονίπτω, wash dirt off. ⁴ ἀπέναντι, over against, before. ⁵ ἄθῶος, innocent, guiltless. ⁶ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁷ φραγελλόω, flog, scourge. ⁸ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹⁰ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ¹¹ ἐκδύω, take off, put off. ¹² περιτίθημι, place around, put around. ¹³ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ¹⁴ κόκκινος, scarlet, crimson. ¹⁵ πλέκω, plait, weave. ¹⁶ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁷ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁸ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹⁹ ἐμπαίζω, mock. ²⁰ ἐμπτύω, spit upon.

καὶ ἔτυπτον¹ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν² αὐτῷ, ἐξέδυσαν³ αὐτὸν 31
τὴν χλαμύδα,⁴ καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον⁵ αὐτὸν εἰς
τὸ σταυρῶσαι.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,⁶ ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον 32
ἠγγάρευσαν⁷ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον 33
Γολγοθᾶ,⁸ ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου⁹ Τόπος, ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος¹⁰ μετὰ 34
χολῆς¹¹ μεμιγμένον·¹² καὶ γευσάμενος¹³ οὐκ ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ 35
αὐτόν, διεμερίσαντο¹⁴ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον.¹⁵ Καὶ καθήμενοι 36
ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹⁶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν¹⁷ 37
αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε 38
σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί,¹⁸ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.¹⁹ Οἱ δὲ 39
παραπορευόμενοι²⁰ ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες²¹ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ 40

¹ τύπτω, smite, beat. ² ἐμπαίζω, mock. ³ ἐκδύω, take off, put off. ⁴ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁷ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ⁸ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ⁹ κρανίον, ου, τό, skull. ¹⁰ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹¹ χολή, ἡς, ἡ, a bitter herb, gall. ¹² μίγνυμι, mix, mingle. ¹³ γεύομαι, taste, experience. ¹⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁵ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁷ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁸ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ²⁰ παραπορεύομαι, go beside, go past. ²¹ κινέω, move, stir.

λέγοντες, Ὁ καταλύων¹ τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σώσον
σεαυτόν: εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατὰβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ 41
ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες² μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων
ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστίν, 42
καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν 43
θεόν: ῥυσάσθω³ νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' 44
αὐτὸ καὶ οἱ λησταὶ⁴ οἱ συσταυρωθέντες⁵ αὐτῷ ὠνειδίζον⁶ αὐτόν.

Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς⁷ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁸ Περὶ δὲ 45
τὴν ἐνάτην⁸ ὥραν ἀνεβόησεν⁹ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἥλί,¹⁰ Ἥλί,¹⁰
λιμὰ¹¹ σαβαχθανί;¹² Τοῦτ' ἔστιν, Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;¹³ 47
Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἥλίαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ 48
εὐθέως δραμῶν¹⁴ εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον,¹⁵ πλήσας τε ὄξους,¹⁶ καὶ

¹ καταλύω, destroy, lodge. ² ἐμπαίζω, mock. ³ ῥύομαι, rescue, save. ⁴ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁵ συσταυρώω, crucify together with. ⁶ ὠνειδίζω, reproach, revile. ⁷ ἑκτος, sixth. ⁸ ἐνατος, ninth. ⁹ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹⁰ ἡλί, Eli, my God. ¹¹ λιμὰ, why. ¹² σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹³ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹⁴ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁵ σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ¹⁶ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar.

περιθεῖς¹ καλάμῳ,² ἐπότιζεν³ αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ 49
 ἔρχεται Ἡλίας σώσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν 50
 τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδού, τὸ καταπέτασμα⁴ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη⁵ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν⁶ 51
 ἕως κάτω:⁷ καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη:⁸ καὶ αἱ πέτραι⁹ ἐσχίσθησαν:⁵ καὶ τὰ μνημεῖα 52
 ἀνεώχθησαν: καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων¹⁰ ἁγίων ἠγέρθη: καὶ 53
 ἐξεληθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν¹¹ αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν
 πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν¹² πολλοῖς. Ὁ δὲ ἐκατόνταρχος¹³ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ 54
 τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν¹⁴ καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν
 σφόδρα,¹⁵ λέγοντες, Ἀληθῶς¹⁶ θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες 55
 πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν¹⁷ θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς
 Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁸ καὶ Μαρία ἡ 56
 τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ¹⁹ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.²⁰

¹ περιτίθῃμι, place around, put around. ² καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁴ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁵ σχίζω, split, separate. ⁶ ἄνωθεν, from above, again. ⁷ κάτω, down, below. ⁸ σείω, shake. ⁹ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁰ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹¹ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ¹² ἐμφανίζω, manifest, disclose. ¹³ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹⁴ σεισμός, ου, ὁ, earthquake, storm. ¹⁵ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁶ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁸ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁹ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Joses. ²⁰ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

Ὁψίας¹ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας,² τοῦνομα³ 57
 Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν⁴ τῷ Ἰησοῦ· οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, 58
 ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα.
 Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν⁵ αὐτὸ σινδόνι⁶ καθαῤᾤ, καὶ ἔθηκεν 59
 αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν⁷ ἐν τῇ πέτρᾳ·⁸ καὶ
 προσκυλίσας⁹ λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία 61
 ἡ Μαγδαληνή,¹⁰ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι¹¹ τοῦ τάφου.¹²

Τῇ δὲ ἐπαύριον,¹³ ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευὴν,¹⁴ συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς 62
 καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, ἐμνήσθημεν¹⁵ ὅτι ἐκεῖνος ὁ 63
 πλάνος¹⁶ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον οὖν 64
 ἀσφαλισθῆναι¹⁷ τὸν τάφον¹² ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας· μήποτε ἐλθόντες οἱ
 μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν¹⁸ αὐτόν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ἥγέρθη ἀπὸ

¹ ὄψιος, late. ² Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ³ τοῦνομα, by name. ⁴ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁵ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ⁶ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ⁷ λατομέω, hew out of a rock, hew stones.

⁸ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁹ προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹⁰ Μαγδαληνή, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹¹ ἀπέναντι, over against, before. ¹² τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ¹³ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁴ παρασκευή, ἥς, ἡ, preparation. ¹⁵ μμνήσκομαι, remember, recall. ¹⁶ πλάνος, deceiver, misleading. ¹⁷ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ¹⁸ κλέπτω, steal.

τῶν νεκρῶν: καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη¹ χείρων² τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ 65
 Πιλάτος, Ἔχετε κουστωδίαν:³ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁴ ὡς οἶδατε. Οἱ δὲ 66
 πορευθέντες ἠσφαλίσαντο⁴ τὸν τάφον,⁵ σφραγίσαντες⁶ τὸν λίθον, μετὰ τῆς
 κουστωδίας.³

Ὅψέ⁷ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ⁸ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαρία ἡ 28
 Μαγδαληνή,⁹ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.⁵ Καὶ ἰδού, σεισμὸς¹⁰ 2
 ἐγένετο μέγας: ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν
 ἀπεκύλισεν¹¹ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω¹² αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ 3
 ἰδέα¹³ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,¹⁴ καὶ τὸ ἔνδυμα¹⁵ αὐτοῦ λευκὸν ὥσει¹⁶ χιῶν.¹⁷ Ἀπὸ δὲ 4
 τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν¹⁸ οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὥσει¹⁶ νεκροί. 5
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς: οἶδα γὰρ ὅτι
 Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε: ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. 6

¹ πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ² χείρων, worse. ³ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁴ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁵ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁶ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁷ ὁψέ, long after, late. ⁸ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ⁹ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁰ σεισμὸς, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹¹ ἀποκυλίω, roll away. ¹² ἐπάνω, above, over (gen). ¹³ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ¹⁴ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁵ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁶ ὥσει, like, about. ¹⁷ χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ¹⁸ σείω, shake.

Δεῦτε,¹ ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο² ὁ κύριος. Καὶ ταχὺ³ πορευθεῖσαι εἴπατε 7
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἰδού, προάγει⁴ ὑμᾶς εἰς
τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδού, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ³ ἀπὸ 8
τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον⁵ ἀπαγγεῖλαι τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδού, 9
Ἰησοῦς ἀπήντησεν⁶ αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν
αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ 10
φοβεῖσθε· ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν
Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού, τινὲς τῆς κουστωδίας⁷ ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν 11
ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν 12
πρεσβυτέρων, συμβούλιόν⁸ τε λαβόντες, ἀργύρια⁹ ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς

¹ δεῦτε, come!. ² κείμαι, lie, be laid. ³ ταχύ, quickly, speedily. ⁴ προάγω, lead forth, go before. ⁵ τρέχω, run, exercise myself. ⁶ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁷ κουστωδία, ας, ή, guard. ⁸ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel.

στρατιώταις, λέγοντες, Εἶπατε ὅτι Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν 13
αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.² Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,³ ἡμεῖς 14
πείσομεν αὐτόν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους⁴ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια⁵ 15
ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη⁶ ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις
μέχρι⁷ τῆς σήμερον.

Οἱ δὲ ἑνδεκα⁸ μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ⁹ ἐτάξατο¹⁰ 16
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ: οἱ δὲ ἐδίστασαν.¹¹ Καὶ 17
προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν
οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες μαθητεύσατε¹² πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες 19
αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: 20
διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην¹³ ὑμῖν: καὶ ἰδού, ἐγὼ μεθ'
ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας¹⁴ τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ κλέπτω, steal. ² κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ³ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁴ ἀμέριμνος, free from care, free from anxiety. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ διαφημίζω, spread abroad, report. ⁷ μέχρι, until, as far as (gen). ⁸ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁹ οὗ, where, when. ¹⁰ τάσσω, arrange, appoint. ¹¹ διστάζω, doubt, waver. ¹² μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁴ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.